

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

**K. Grau, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Reinhold, J. Uluots**

E. Ein
tegevtoimetaja

LÄHEMAD KAASTÖÖLISED.

A. Brandt, S. Csekey, V. Dítmar, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, Th. Grünthal, K. Guldenstube, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlson, A. T. Kliiman, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, L. Olesk, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, K. Trakmann.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitatav masinkiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmise. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, missugune soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasutatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetuse, Tartus, Aia tn. nr. 35.

S I S U.

Artiklid.

Kliimann, A.-T.: Hääleõigus ja hääletamissund	297
Kongo, K.: Lepingu järgi ettevõtte omandaja vastutus ettevõtte võlgade eest	310
Grau, K.: Märkmeid hra H. Jucumi artikli kohta: „Kas jätta hagi läbi vaatamata kriminaalkohtus kohtualuse õigeks- mõistmise puhul“	322

Kirjanduse ülevaade.

Kliimann, A.-T.: B. Mirkin-Guetzévitch, Les nouvelles ten- dances du droit constitutionnel, Paris 1931, 218+XII lk.	328
H. J.: Kõlbluse kaitse Nõukogude Vene kriminaalõiguses	331

Ülevaateid.

Tartu Õigusteadlaste Seltsi referaadikoosolek 30. sept. 1931	333
--	-----

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu:

Kas sundvõõrandatud varanduste hindamise komisjoni ülesannete hulka kuulub endistele omanikkudele väljamakstud tasu-
summa pealt protsentide määramine, kui sundvõõrandamise

Hääleõigus ja hääletamissund*.

A.-T. Kliimann.

Sisu: I. Hääleõigus: 1. Hääleõiguse mõiste. — 2. Hääleõiguse ulatus. — 3. Hääleõiguse iseloom. — II. Hääletamisvabadus ja -sund: 4. Hääletamisvabadus. — 5. Hääletamisõigus. — 6. Hääletamissund.

Interpretatsiooniküsimusi maksvast riigiõigusest.

I. Hääleõigus.

1. Hääleõiguse mõiste. Neid kodanikke, kes on õigustatud võtma osa riigivõimu teostamisest, nimetatakse riigiõigusteadeuses aktiivkodanikeks¹. Viimased kõik koguna moodustavad aktiivkodanikkonna², mille poliitiline ilme on oleneb täiesti neist ülesandeist, mida ta on õigustatud taotlema kõrgema riigivõimu tegeliku käsitajana. Kuid aktiivkodanikkonna juriidilist struktuuri ei määra siiski mitte niivõrt nende õiguste hulk, millega tema on varustatud, kuivõrt nende õiguste iseloom ja jõud³.

* Toimetus loodab lähemal ajal sellel küsimusel veel peatuda.

¹ Vrd. Georg Jellinek, Allgemeine Staatslehre, Dritte Auflage, Berlin 1921, lk. 386 jj. — Olgu siiski tähendatud, et Jellineki teooria kodaniku kolmest *status*'est on tänapäev üldiselt vananenud. Nüüdses õigusteadeuses ei saaks enam kõnet olla, näiteks, mingisugusest negatiivsest *status*'est. Tänapäev ei ole, vähemalt *in principio*, ühtki eluavaldust, ühtki ühiselulist suhte ega inimrühmitist, mis võiks jääda või oleks jäänud riigivõimu poolt normimata. Kodanikuvabadusedki esinevad moodsas teaduses kindla õigusliku normeeringuna, s. o. teatavas mõttes õigusliku sunnina.

² Aktiivkodanikkonna terminit ei tunne eesti Ps. Ta kasutab selle asemel väljendit: rahvas. Viimane termin aga ei ole sobiv teadusliku käsitelu jaoks. Rahvast võib mõista väga mitmet moodi. Isegi meie Ps ta esineb juba kahel erilisel kujul. Rahvas on aktiivkodanikkond, rahvas on riigi organ, rahvas on riigivõimu kandja, rahvas on natsioon, rahvas on rahvastik, elanikkond, seltskond, publik jne. Aktiivkodanikkonna mõiste kui teaduslik mõiste on aga alati ühesisuline. — Vrd. F. Korsakov, Rahvaesinduse idee Eesti Vabariigi Põhiseaduses, „Õigus“ 1929, nr. 4, lk. 113 jj. — A.-T. Kliimann, Arvustavaid märkmeid ühe põhiõigusliku artikli avaldamise puhul, *ibid.*, lk. 129.

³ Oma õiguste laadi ja iseloomu poolest on, näiteks, Belgia, Tšehhoslovakkia, Rumeenia ja Lõunaslaavia aktiivkodanikkonna ilme täpsalt sama-

Eesti aktiivkodanikkonna kõikide õiguste iseloomustajaks on hääleõigus. Maksev riigikord on viimasele omistanud esikoha⁴ paljude teiste aktiivkodaniku õiguste kataloogis. Hääleõigus on aktiivkodanikkonna õiguste hulgas laiem mõiste. Ta on õigus, millest tuletatakse ja millele rajatakse kõik teised aktiivkodanikkude õigused. Tema kaudu määratakse valimisõigus, tema abil piiratakse rahvaalgatamisõigus ja tema järgi sisustatakse rahvahääletamisõigus.

Hääleõiguse primaarsust ja muude õiguste sekundaarsust toonitavad eriti Ps-e 27. ja 29. §. 27. §-is öeldakse selgesti, et riigivõimu teostamisest võtavad osa üksnes hääleõiguslikud kodanikud. Ja 29. § seletab, et seesuguseks riigivõimu teostamiseks on rahvaalgatamine, rahvahääletamine ja valimine. Järelikult ainult hääleõigusega varustatud kodanik võib valida, ainult hääleõiguslik kodanik võib osa võtta rahvahääletamisest ja ainult hääleõiguslik kodanik võib kaasa teha rahvaalgatamise. Sama kinnitavad omakord veel 30., 31. ja 37. §.

Ps-e 30. §-is öeldakse, et ainult hääleõiguslikud kodanikud võivad nõuda, et Riigikogus vastu võetud, kuid ühe kolmandiku saadikute nõudel avaldamata jäetud seadus esitataks rahvale, s. t. hääleõiguslike kodanikkude kogule lõplikuks

---

sugune, kui iga teise riigiorani omagi. Sellisena esineb aktiivkodanikkond ka Saksa liitriigi üksikutes maades — Länder'ites, kuna liitriigis eneses ta erineb sootuks tavalisest riigioranist. Ka eesti aktiivkodanikkonda ei saa kõrvutada tavaliste riigioranitega.

⁴ Väga huvitav on, et paljud moodsad riigid ei ole andnud kodanikkude hääleõigusele nii suurt tähtsust. Nende põhiseadused asetavad hääle- ja hääletamisõiguse teisele astmele. Esikoht aga on antud valimisõigusele ja -vabadusele. — Vrd. Georg Kaisenberg, *Wahlfreiheit und Wahlgeheimnis*, teoses *Die Grundrechte und Grundpflichten der Reichsverfassung*, Berlin 1930, II Bd., lk. 164: „Die Gewährleistung der Freiheit bei Ausübung staatsbürgerlicher Rechte beschränkt sich nicht auf Wahlen (Reichstagswahl, Reichspräsidentenwahl, Landtagswahlen, Kommunalwahlen) allein, sondern auch auf Volksentscheide, Volksabstimmungen auf Absetzung des Reichspräsidenten..., Abstimmungen und Vorabstimmungen in Neugliederungswahlen... sowie die Beteiligung an Volksbegehren und Anträgen auf Volksentscheid sowie Anträgen auf Zulassung solcher Verfahren.“ — Vt. Veimari Ps art. 125: *Wahlfreiheit und Wahlgeheimnis sind gewährleistet...* — Vastupidiselt on lahendatud Preisi hääleõigus, mis, nagu Eestiski, on asetatud aktiivkodanikkonna õiguste etteotsa. Vt. *Preussisches Verwaltungsblatt*, Bd. 47, lk. 528: *Entscheidung des Wahlprüfungsgerichts v. 8. Mai 1925 in Sachen Reichspräsidentenwahl.*

vastuvõtmiseks või tagasilükkamiseks. Ja 31. §. lausub, et ainult hääleõiguslikel kodanikel on õigus nõuda, et seadus antaks, muudetaks või tunnistataks maksvusetuks. Teiste sõnadega sama öeldes, ainult hääleõiguslik on rahvaalgatamisõiguslik.

Et ka rahvahääletamisõiguslik saab olla vaid see, kes on hääleõiguslik, ei ole Ps-s küll *expressis verbis* väljendatud. Aga see järeldub selgesti 30. ja 31. §-ist, eriti aga 27. ja 29. §-ist. Viimase §-i järgi rahvas teostab riigivõimu muu seas ka rahvahääletamise teel. See rahvas ise rahvahääletajana aga on 27. §-i järgi vaid niisuguste isikute kogu, kes on hääleõiguslikud. Samasugusest rahvast, s. o. hääleõiguslike kodanikkude kogust on jutt ka 30. ja 31. §-is, mis kõnelevad samuti rahvahääletamisest. Nii saab ka rahvahääletamisõiguslik olla üksnes see, kes on hääleõiguslik.

Et valimisõiguslik saab olla taas üksnes hääleõiguslik kodanik, seda on selgesõnaliselt mainitud ka 37. §-is. Seal öeldakse sõnasõnalt: „Õigus... valimisest osa võtta või ennast... valida lasta on igal Eesti kodanikul, kes on hääleõiguslik.“

Aktiivkodanikkude hääleõiguse primaarsusest ja muude õiguste sekundaarsusest järeldub õige tähtis normitehniiline tõsiasi, mida ei tohi silmast lasta ükski süstemaatik, kes tahab eesti Ps-e normistikke meetodikindlalt tõlgendada. Tähele panna on nimelt seda, et hääleõiguse mõiste on meil, loogika keeles väljendatuna, teatav soomõiste, kuna rahvaalgatamis-, rahvahääletamis- ja valimisõiguse mõisted on liigimõisted. Teiste sõnadega, rahvaalgatamis-, rahvahääletamis- ja valimisõigus on eriliigid hääleõigusest. Ja normitehnika keeles tähendab see tõsiasi seda, et kõike, mida saab öelda hääleõiguse kohta, võib täie usaldusega öelda ka tema eriliikide kohta. Need normid, mis määravad hääleõiguse ulatuse ja iseloomu, tema jõu ja toimed, on ühtlasi ka rahvaalgatamis-, rahvahääletamis- ja valimisõiguse ulatuse ja sisu määravad.

Viimase väite suurt normitehnilist tähtsust selgitagu järgmine näide. Tõusetame küsimuse, kas seesugune õigus, nagu rahvahääletamisõigus, võimaldab sundida aktiivkodanikke osa võtma rahvahääletusest. Vastavaist põhiseaduslikest normest sellele küsimusele vastust muidugi ei saa. Eesti Ps-s ei leidu tarvilisel määral norme, mis piiritleksid rahvahääle-

tamisõiguse ulatuse ja selgitaksid tema iseloomu. Kuid hääleõiguse sisu on Ps-s selgesti määratud. Tema normide põhjal on võimalik lahendada ka rahvahääletamise sunniprobleemi. Sest et see, mis on omane hääleõigusele, on omane ka tema eriliigile — rahvahääletamisõigusele.

Ühtlasi on selgunud, et eesti riigikodanikkude otsene osavõtt avaliku elu tegelikust korraldamisest sõltub⁵ eeskätt hääleõiguse ulatusest ja iseloomust. Hääleõigus teeb üksikust üldsuse juhtija, tavalisest rahvaliidmest aktiivkodaniku, riigi elanikkonnast aktiivkodanikkonna. Riigivõimu teostav kodanik ja hääleõiguslik isik on üks ja sama mõiste.

2. Hääleõiguse ulatus. Asudes analüüsima neid normistikke, mis käsitlevad hääletamisõiguse ulatust, satume küllalt omapärasele tõsiasi. Eesti Ps-s ei leidu ainustki sellekohast legaalfraasi, mille sisu ja maht oleks lõplikult selge. Ja peame konstateerima, et nende riigikodanikkude üldkontingent, kellele tuleks omistada hääli, mis õigustab neid hääletama, s. o. riigivõimu teostama, on jäänud eesti Ps-s positiivselt määramata. Tõsi on, et paar sellekohast kindlamasisulist lauset Ps-e 27. §-is siiski leidub. Need on laused, mis käsitlevad aktiivkodanikkude vanust ja riikkondsust. Kuid neiski fraases väljendatud normid on vaid näiliselt niisugused, mille sisu ja maht oleks kindlapiirdeliselt antud ning mis ei vajaks enam edaspidiseid täiendavaid määratlusi, sest et nende normide sisustus sõltub lõplikult ikkagi neist lihtseadustest, mis antakse Riigikogu poolt hääleõiguse tegelikuks rakendamiseks.

Eesti Ps on taotelnud hääleõiguse ulatust määrata kahel viisil: ta on sel otstarbel rakendanud nn. üldklauseli⁶,

---

⁵ Eesti aktiivkodanikkonna riigipolitilist positsiooni on arvustavalt käsitletud kirjutises: Artur-Tõeleid Kliimann, Lineamenti di diritto costituzionale estone, Estr. d. Annuario di diritto comparato e di studi legislativi, Vol. VI, F. III. — Vrd. Georg Kaisenberg, Volksentscheid und Volksbegehren, 2. Auflage, Berlin 1926. — Al. Bonucci, Libertà di volere, e libertà politica, Estratto della Rivista di filosofia IV, 2.

⁶ Üldklausel on niisugune meetod, mis normide ulatust määrab üldiste abstraktsete tunnuste varal. Vt. „Õigus“ 1929, nr. 4, lk. 131; 1930, nr. 3, lk. 103. — Julius Hatschek, Lehrbuch des deutschen und preussischen Verwaltungsrechts, 2. Auflage, Leipzig-Erlangen 1922, lk. 394. — Rudolf-Herrmann Herrnritt, Grundlehren des Verwaltungsrechts, Tübingen 1921, lk. 522. — Fritz Fleiner, Institutionen des deutschen Verwaltungsrechts, 6/7. Auflage, Tübingen 1922, lk. 241.

viimase kõrval on kasutanud aga ka veel nn. enumeratiivset meetodit⁷.

Ps-e 27. § on kasutanud üldklauselit, määrates riik-kondsuse ja vanuse tsensuse abil positiivselt nende kodanik-kude kontigenti, kes on hääleõiguslikud. Hääleõiguslik on iga kodanik, kes on saanud kaksikümmend aastat vanaks, esiteks, ja, teiseks, kes ühtlasi on pidevalt elanud eesti riik-kondsuses vähemalt ühe aasta. Ps-e 28. § selle vastu raken-dab enumeratiivse meetodi, mille abil määritleb neid kodanik-kude kategooriaid, kellele ei ulatu üldklauseli tsensused ja kes seepärast jäävad hääleõigusest ilma. Eeskätt loenda-takse siin seesugustena nõdra- ja hullumeelseid, kes on sel-leks tunnistatud seaduslikus korras. Edasi mainitakse, tei-seks, pimedaid, kurtummi ja pillajaid, kui nad on eestkost-misel. Lõppeks ei omistata häält ka mõnesuguseile roima-reile.

Eelöeldust nähtub, et üldklausel on öelnud rohkem, kui eesti Ps ütlema pidi. Et anda oma tahtele selgemat kuju, Ps on pidanud rakendama veel enumeratiivse meetodi, mille ülesandeks on negatiivselt kitsendada üldklauseli sisus-tikku. Siit nähtub omakord, et üldklauseli positiivne sisustik sõltub täiesti enumeratsiooni mahust. Kui palju enumeratsi-oon teda vähendab, niipalju jääb järele hääleõiguslikke, sest hääleõiguslike isikute üldsumma on aritmeetiline vahe üldklauselist kui vähendatavast ja enumeratsioonist kui arit-meetilisest lahutatavast.

Enumeratsiooni normistikust selgub, et temas ei ole ühtki lõplikult kindlasisulist normi. Esiteks nõdra- ja hullumeel-sed on ikka isikud, milliseid Ps kuski lähemalt ei piiritle. Häälest ilma jäävate isikute nõdra- ja hullumeelsuse astme määritlemine on jäänud eriseaduse asjaks. Teiseks on samuti pimedate, kurtummade ja pillajate suhtes enumeratsioon vaid raamnormiks, millele peab täpsama sisu andma liht-seadus. Sest viimaks-mainitud isikud jäävad ilma häälest vaid siis, kui nad on võetud eestkostmisele. Eestkostmise-küsimusi lahendab nga tavaliselt eriseadus. Lihtsal seaduse-

---

⁷ Enumeratiivne meetod ehk enumeratsioon on nü-sugune meetod, mis määrab normide ulatust konkreetsete nähtuste loendamise teel. Vt. „Õigus“ 1929, op. cit., 1930, op. cit. — Hatschek, op. cit., ibid. — Herrnritt, op. cit., ibid. — Fleiner, op. cit., ibid.

andluse teel, nimelt Riigikogu valimisseaduse põhjal fikseeritakse lõppeks ka nende roimarite kategooriad, kes ei või olla hääleõiguslikud. Seda viimast on Ps ka *expressis verbis* väljendanud.

Nii on kogu enumeratiivse normistiku negatiivne sisu jäänud põhiseaduslikult lõplikult määramata ning on seatud tavalisest seadusiandvast organist täielisse sõltuvusse. Selle asjaolu tõttu ei ole ka üldklauseli sisustik mitte kindla-ilmeline, sest ta oleneb omakord enumeratsiooni selgusetuist normest.

Olgu ka tähendatud, et riikkondsuse tsensuse sisu ja maht määratakse, samuti nagu enumeratiivsete normide ulatus, lõppude lõpuks ikkagi tavalisel seaduseandlikul teel. Kuid olgugi, et riikkondsuse mõiste antakse erilises seaduses, ta ei puuduta siiski mitte hääleõiguslike isikute kontingenti ennast. Riikkondsuse küsimuse kohalt algab õieti hääleõiguseküsimus peale. Hääleõiguse omistamise aluseks on riikkondsus ja riikkondsuse tsensus tähendab vaid riikkondsuses elamise aja vältet, mille möödudes eesti kodanikku saab arvata aktiivkodanikkude hulka. Ja see on ka kõik selle tsensuse man.

3. Hääleõiguse iseloom. Hääleõigus on oma iseloomult⁸ kõige pealt avalik õigus. Selline õigus omistatakse kodanikule mitte oma isiklike sihtide taotlemiseks, vaid üldsuse kasuks. On siis ka endastmõistetav, et tema kasutamist tohib korraldada üksnes üldsust juhtiv avalik võim, aga mitte kodanik ise. Hääleõigus kuulub niisuguste õiguste liiki, mille sisu ja piirid on täpsalt määratud. Samuti on täpsalt määratud seesuguste õiguste kasutamiskiivid ja -protseduur.

Hääleõigus on oma iseloomult, teiseks, subjektiivne⁹ eriõigus. Subjektiivse õigusena ta on seatud ikka kindlate isikutega. Neist isikutest ta on põhimõtteliselt lahutamatu. Hääleõigust ei saa aktiivkodanikelt ära võtta ükski võim riigis peale aktiivkodanikkonna enese. Selles mõttes üksik aktiivkodanik on asetatud samale õiguslikule tase-

⁸ Vt. Adolf Tecklenburg, *Wahlrecht und Wahlverfahren* teoses *Handbuch der Politik*, II Bd., lk. 358. — Georg Kaysenberg, *op. cit.*, *ibid.* — M. Reusner, *Gosudarstvo*, III, Moskva 1911, lk. 247 jj. — Hans Kelsen, *Allgemeine Staatslehre*, Berlin 1925, lk. 345 jj.

⁹ Vt. Kelsen, *op. cit.*, lk. 55.

mele, millele on asetatud Riigikogu ja valitsusasutisedki. Nii nagu viimaste organite põhiseaduslike õiguste manu ei pääse keegi, nii ka aktiivkodanikkude hääleõigust ei pääse keegi käsitlema peale rahva enese.

Hääleõiguse subjektiivsuse loomuses peitub veel üks teine omapärane joon. Teda ei ilmesta mitte üksnes see, et teda ei saa keegi lahutada teda kandvatest isikutest. Veel suuremal määral iseloomustab hääleõigus selle joone poolest, et teda ei saa ka aktiivkodanik ise kellelegi edasi anda, teda võõrandada, temaga kaubelda või muiks seesugusteks otsustarveteks ära kasutada. Hääleõigus on täiel määral isiklik õigus: peale selle isiku, kellele ta on seadustega omistatud, ei saa teda keegi teine kasutada.

Hääleõigus on kodaniku isiklik õigus võtta osa kõrgema riigivõimu teostamisest. Oma hääle äraandmise, s.o. hääletamise teel kodanik on õigustatud võtma osa Riigikogu¹⁰ ametiseseadmisest. Iga aktiivkodanik on isiklikult õigustatud algatama teatava seaduse andmist, muutmist või tühistamist. Lõppeks iga aktiivkodanik on õigustatud tegelikult kaasa mõjuma, et rahvale esitatav seaduse-eelnõu saaks seaduseks või mitte.

Hääleõigus on oma iseloomult, kolmandaks, kodanikkude kindlustatud põhiõigus. Nn. objektiivse õigusena, s.o. Ps-e lausetena hääleõigus jääb püsima seni kuni püsib muutmata praegune Ps ise. Hääleõigust saab muuta üksnes rahvahääletamise korras Ps-e muutmise teel. Selle poolest on hääleõiguse jõud erakordselt suur. Tema normid on isegi tugevamad kui tavaliste põhiõiguste omad. Ps-e II peatükis loendatud põhiõigusi ja vabadusi võib lihtseaduste põhjal erakordsetes oludes kitsendada ja piirata. Hääleõiguse jõud aga ei suspenseeru kunagi mitte. Tema toime jääb püsima ka seadusliku kaitseseisukorra tingimustes. Seega hääleõigus on oma iseloomult erijõuline kodanikkude põhiõiguste erikategooria.

Kuid siin kerkib esmajärgulise poliitilise tähtsusega õiguslikke küsimusi. On veel vaja selgitada, kas hääleõigus on

---

¹⁰ Hääleõigus, siin käsitletud mõttes, mahutab endasse ühe oma eriliigina ka valimisõiguse. Kuid, olgu toonitatud, üksnes Riigikogu valimise õiguse. Siin käsitletav hääleõigus ei määra aga enam omavalitsuste esinduskogude (Ps-e 76. §) ja kohtunikkude valimise (Ps-e 70. §) õiguse ilmet.

seesugune üldsuse kasuks antud õigus, mille kasutamine on jäetud kodaniku enese eraasjaks. On veel tarvis leida vastust, kas vahest Ps ei luba sundida kodanikku võtma osa riigivõimu teostamisest ka sel juhul, kui ta ise ei pea seda vajalikuks. Teiste sõnadega, on vaja otsustada, kas hääleõigusega on seotud hääletamisvabadus selle sõna laiemas mõttes või koguni hääletamissund.

II. Hääletamisvabadus ja -sund.

4. **Hääletamisvabadus.** Hääletamisvabaduse¹¹ all mõistetakse riigiõigusteasutuses isiku kitsendamatu võimalust kasutada oma hääletamisõigusi oma soovide kohaselt. Hääletamisvabadus tähendab vähemalt seda, et kodanikku ei saa keegi sundida, et ta annaks oma hääle ettenäidatud isiku või esitise poolt või vastu. Ta tähendab ka seda, et hääletamisele ilmunud kodanikku ei saa keelata jääma erapooletuks. Aga ta võib, lõppeks, tähendada ka seda, et kodanikku ei saa sundida ilmuma hääletamisele, kui ta leiab selle oma meelest olevat ebavajaliku.

On selge, et hääletamisvabadust võib määrata kord kitsama, kord laiema mõistena. Ja tegelikult tuntaksegi kaht hääletamisvabaduse eriliiki: hääletamisvabadust positiivses mõttes ja hääletamisvabadust negatiivses mõttes.

Positiivses mõttes sisaldab hääletamisvabadus kaht momenti: ta on hääletamiskohus + teatava valiku õigus. See eriliik hääletamisvabadust tähendab kodaniku subjektiivset kohust ilmuda hääletamisele ning ühtlasi õigust jääda hääletamisel erapooletuks või anda oma hääl neile isikuile ja esitisile, kelle ta ise omal käel vabalt valib.

Positiivselt mõistetud hääletamisvabaduse puhul kodanik on kohustatud, aga mitte õigustatud ilmuma hääletamisasutisse. Ühtlasi ta on ka kohustatud hääletamisruumis oma hääle tõeliselt ära andma. Peab aga olema selle eest hoolitsetud, et hääletajale oleks antud võimalus täiesti oma sise-

---

¹¹ Vt. Richard Thoma, Grundrechte und Polizeigewalt teoses Verwaltungsrechtliche Abhandlungen, Festgabe zur Feier des fünfzigjährigen Bestehens des Preussischen Oberverwaltungsgerichts, Berlin 1925, lk. 183 jj. — Ferdinand Toennies, Bürgerliche und politische Freiheit teoses Handbuch der Politik, I Bd., lk. 172. jj. — B. Mirkine-Guetzévitch, Les nouvelles tendances du droit constitutionnel, Paris 1931, lk. 116 jj. — Georg Kaisenberg, op. cit., ibid.

tunde järgi valida üht või teist temale meelepärast isikut või esitist. Selleks on kodanikul õigus. Õigus on tal ka jääda erapooletuks, kui ta ei peaks leidma soovikohast hääletavat.

Negatiivses mõttes on hääletamisvabadus kodaniku subjektiivne hääletamisõigus. See eriliik hääletamisvabadust ei luba üldse mitte hääletamiskohustust. Negatiivselt mõistetud hääletamisvabaduse puhul on meil tegemist kodaniku isikliku õigusega minna hääletamisele. Kodanik võib aga ka hääletamisest keelduda, sest subjektiivne õigus on õigus, mida õigustatu võib kasutada, aga ka kasutamata jätta.

Seal, kus kodanikule on Ps-ga kindlustatud subjektiivne hääletamisõigus, valitseb hääletamisvabadus oma negatiivsel kujul. Seal aga, kus on põhiseaduslikult väljendatud hääletamiskohustus või on võimaldatud selle kohustuse loomine, on maksimas hääletamisvabadus oma positiivsel kujul.

5. Hääletamisõigus. Kõrgemat riigivõimu teostatakse hääletades. Hääletatakse valimistel, hääletatakse rahvaalgatamisel ja hääletatakse ka rahvahääletamisel, nagu viimase termini etümoloogiagi ütleb. Kuid hääletada, s. o. riigivõimu teostada, võib üksnes hääleõiguslik kodanik. Sellest järeldame, et subjektiivne hääletamisõigus¹² ja subjektiivne hääleõigus on Eestis üks ja sama mõiste. Meil ei ole üldse mitte viga ega andestamatu ebatäpsus öelda „hääleõiguslik“ pro „hääletamisõiguslik“ või vastupidiselt. Sest häält ära andma, s. o. hääletama pääseb meil ainult see, kes on hääleõiguslik.

Kuid olgu tähendatud, et teoorias need mõisted erinevad suuresti. Objektiivne hääletamisõigus korraldab teatavate toimingute protseduuri, objektiivne hääleõigus aga inimesiku võimete erikaalu. Hääletamisõiguse mõiste on isiku teovõime ja ühtlasi inimtegevuse mõiste, hääleõiguse mõiste aga on isiku õigusvõime ja inimomaduste mõiste. See, et subjektiivne hääleõigus ja subjektiivne hääletamisõigus on meil üks ja sama nähtus, tähendab seda, et Eesti aktiivkodanikkude õigusvõime ja teovõime ei erine teineteisest.

Hääletamisõigus, kui õigus, mis korraldab kõrgema riigivõimu teostamise protseduuri ja meetodeid, võib olla kõigile riigikodanikele ühtlane ja ühine. Hääleõigus aga, kui

¹² Termin „hääletamine“ on ka Ps-s tarvitatud, nimelt § 36 ja § 37.

õigus, mis määrab hääletajate õigusvõimete erikaalu, eriti „hääle“ erikaalu arvutamise aluseid ja eeldusi, ei tarvitse olla kõikide jaoks ühesugune. Nii ongi nn. pluraalvalimissüsteemide maal, kus ühele kodanikule antakse kas üks, kaks või kolm-neli häält, vastavalt sellele, kui palju ta riigimakse maksab või eriharidust on saanud. Üksnes ainuhäälevalimissüsteemide maal ühe isiku subjektiivne hääleõigus võib tähendada sama, mis selle isiku subjektiivne hääletamisõiguski. Siiski üksikutel erandjuhtudel ei tarvitse ka ainuhäälevalimissüsteemide maal hääleõiguslik olla ühtlasi ka hääletamisõiguslik. Kui, näiteks, hääleõiguslik isik ei ole õigel ajal kantud hääletajate nimestikku, siis kaotab ta õiguse nõuda, et teda lastaks hääletama. Meil oleks sel juhul tegu küll hääleõigusliku kodanikuga, kuid niisugusega, kes ei ole siiski mitte hääletamisõiguslik. Teisel juhul hääleõiguslik kodanik võib olla isegi registreeritud, kuid sellest hoolimata ei ole hääletamisele mineku õigust. See oleks nii, näiteks, siis, kui hääleõiguslik kodanik tabatakse värskelt roimalt just hääletamispäeval.

6. Hääletamissund¹³. Iga hääleõiguslik kodanik on ühtlasi hääletamisõiguslik isik. See tähendab seda, et iga hääleõiguslik kodanik on õigustatud ilmuma hääletamisele ja oma hääle kaudu avaldama isiklike soove ja tahtmusi. Sellest aga järeldub, et igale hääleõiguslikule kodanikule on Eestis kindlustatud hääletamisvabadus.

Millisel kujul maksab Eestis hääletamisvabadus? Täheleb kodanikkude hääletamisõigus seda vabadust negatiivses või positiivses mõttes?

Vaatleme seda küsimust eeskätt positiivselt sisustatud hääletamisvabaduse mõttes. Eespool selgitasime, et hääletamisvabadus oma positiivsel kujul sisaldab esimese momendina kohustuse minna hääletama ja teise momendina õiguse hääletada sunnivabalt, s. o. õiguse ise

¹³ „Hääletamissund“ tähendab võimalust kodanikku kohustada ilmuma hääletamisele ja teataval korral ka keelduma hääletamisest. Hääletamissundi probleem on täies ulatuses käsitletud Kahl'i kirjutises Deutsche Juristen-Zeitung'is, 28. Jahrg., 1923, lk. 67 jj. — Vt. ka Anschütz'i kirjutist Staatsrechtliche Betrachtungen zum Volksbegehren, Frankfurter Zeitung'is 1929, nr. 847, samuti Falck'i oma Reichsverwaltungsblatt'is, k. 50, lk. 709: Volksbegehren und Beamtenpflicht. Viimase pealkirja all on ka Apel kirjutanud samas kohas, lk. 757.

oma vabal käel otsustada, kelle poolt või vastu olla. Mainitud kaht hääletamisvabaduse positiivset momenti ei leidu aga ühestki eesti Ps-e normistikust. Eesti Ps ei konstrueeri ega võimalda konstrueerida ei ühegi normiga positiivse hääletamisvabaduse esimest momenti kodanikkude hääletamiskohuse näol. Ps ei maini sõnakesegagi hääletamiskohust ega lase teda ka mitte järeldada teistest normidest. Küll on aga kõikjal juttu just hääleõigusest, mis kindlustab kodanikkudele nende hääletamisõiguse. Aga kas ei ole see kodanikkude subjektiivne hääletamisõigus sama õigus, mida sisaldab ka hääletamisvabaduse positiivne kuju oma teise momendina. Vastus on sellelegi küsimusele täiesti eitav. Hääletamisvabaduse positiivses kujus esinev õigus on oma sisult kodaniku subjektiivne õigus oma hääle ära anda enda poolt valitud hääletatavale. Hääletamisõigus aga tähendab kodaniku subjektiivset õigust minna hääletama. Nii siis hääletamisvabaduse positiivses kujus teise momendina esinev õigus ja hääletamisõigus Ps mõttes on kaks täiesti erinevat asja. Peale selle positiivses hääletamisvabaduses teise momendina arvestatav kodaniku õigus esineb hääletamiskohuse kõrval. Hääletamisõigus aga subjektiivse avalikõigusena ei esine iialgi objektiivse hääletamiskohuse kõrval, ei meil ega mujal riiges. Isiklik õigus on kontraarne vastand isiklikule kohusele. Selle asjaolu pärast on täiesti kujuteldamatu niisugune õiguslik kord, mis võimaldaks subjektiivsest avalikõigusest tuletada subjektiivse kohustuse.

Kui eesti Ps oleks tahtnud praegu maksvat hääletamisvabadust mõista positiivses mõttes, oleks ta pidanud hääletamiskohustust *expressis verbis* mainima või selle kohuse loomise võimaluse ette nägema, nii nagu seda ongi tehtud välismaa põhiseadustes. Belgias, Tšehhoslovakkias, Lõuna-slaavias ja Rumeenias on põhiseaduslikult ette nähtud nn. aktuaalne hääletamiskohustus, s. o. niisugune kohustus, mis juba maksab põhiseaduse enese normide alusel ning mille maksmapanekuks ei ole vaja anda mingisugust erilist seadust. Vastupidiselt mainituile on Austrias¹⁴, Saksas¹⁵ ja

---

¹⁴ Praegu ainult kahes osariigis — Tiroolis ja Vorarlbergis, mõlemas 1923. a. saadik.

¹⁵ Saksa Länder'ites ei ole üheski enam juba 1928. a. saadik hääletamisundi olemas. Mainitud aastal tühistati see sund Lippes, kus ta pandi

Sveitsis¹⁶ väljendatud nn. aktualiseeritav hääletamiskohustus, s. o. niisugune kohustus, mis põhiseaduse järgi veel ei maksa, mida aga tarbe korral eriseadustega võib maksmata panna.

Kõige ülalõeldu põhjal konstateerime, et hääletamisvabaduse positiivne konstruktsioon ei ole eesti Ps-s leidnud oma rakendamist. Küll on aga Ps-s leidnud väljenduse kodanikkude hääleõigus, mis neile kindlustab täieliku hääletamisõiguse. Viimase tõttu maksab Eestis absoluutne hääletamisvabadus, hääletamisvabadus negatiivsel kujul. Et see vabadus on hääleõiguslike kodanikkude teovabadus, siis ulatub tema maksvus kõigi aktiivkodanikkude teotsemisaladele. Eesti kodanikkude hääletamisvabadus on ühtlasi valimis-, rahvaalgatamis- ja rahvahääletamisvabadus. Seda vabadust ei saa kodanikelt keegi ära võtta või osaliselt kitsendada ja piirata. Riigikogu seaduste jõud ei ulatu teda muutma. Ta püsib oma negatiivsel kujul seni, kuni püsib muutmatuna praegu maksev Ps. Teda saab kitsendada ja piirata üksnes aktiivkodanikkond ise rahvahääletamise korras Ps-e muutmise teel.

Ps 3. §-i järgi meil on maksvust üksnes niisugustel seadustel, mille sisu on sobiv Ps-e normistikkude mõtte ja vaimuga. Ps-e vaate ja vaimuga ei sobi eeskätt seesugune seadus, mis tahab kodaniku hääletamisõigust asendada hääletamiskohusega¹⁷. Kodaniku hääletamisõigus

---

maksmata 1901. a. Olgu tähendatud, et aktualiseeritav hääletamissund on Saksas ette nähtud ainult üksikute maade jaoks, liitriigis eneses aga on seesugune olustik samane kui meil.

¹⁶ Ainult mõnes kantonis ta on teostatud.

¹⁷ Vt. RT 1931, art. 380: Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus, § 37.

Eelmainitud seaduse seletuskirjas, mis esitati Riigikogule Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse väljatöötamise erikomisjoni ettepanekuna (16. V. 1931. nr. 471/189), ei leidu hääletamiskohuse juriidilist põhjendust. Vastav argumentatsioon on seal rajatud peamiselt riigipoliitilistele kaalutlustele, eriti aga õiguspedagoogilistele väidetele. Seletuskirjas lk. 5 öeldakse muu seas: „Põhiseaduse muutmise otsustamine rahvahääletamisest osavõtjate enamusega võib tekitada kartust, et seesugusest rahvahääletamisest vast liig vähe on osavõtjaid. See kartus on kõrvaldatud, kui põhiseaduse muutmise rahvahääletamisest osavõtmine on igale hääleõiguslikule kodanikule kohuslik.“ „Arvustik näitab,“ seletatakse lk. 4, „et üks osa Eesti kodanikest on riigielu küsimuste käsitlemisel passiivne,

on isiklik õigus avaliku võimu vastu, hääletamiskohustus aga isiklik kohus riigi vastu. Asendades isiklike õigusi isiklike kohustustega loodakse ühete ja samade isikute vahel hoopis erilaadne ja eriseloomuga õigussuhe, kui see enne on olnud. Põhiseadusevastane on ka valitsusasutiste kontroll selle üle, kes ilmus ja kes ei ilmunud hääletamisele. Maksva põhikorra järgi on aga täiesti lubamatu kodaniku karistamine selle eest, et ta ei kasutanud oma subjektiivset hääletamisõigust. Ps-e mõtte järgi on lubamatu isegi andmete võimaldamine eraisikutele nendest, kes ei käinud hääletamas. Samuti on lubamatu nende isikute nimede teatavaks tegemine üldsusele. Lubamatu on ka valitsusasutistes kas või iseenda jaoks nendest eraldi nimekirjade pidamine, kes ei kasutanud oma hääletamisõigust.

Absoluutse hääletamisvabaduse mõtte järgi on lubamatu ka igasugune kitsendus hääletamise aegadel korraldatava kihutustöö suhtes. Hääletamise aegadel tehtava kihutustöö korraks peab maksma täielik sõna-, koosolekute- ja lavastustevabadus. Lubamatu on samuti keelata kihutustöö hooajal ükskõik milliste poliitiliste rühmitiste ja organisatsioonide loomist, isikute esinemisi ja nimestikkude esitamisi¹⁸.

---

mitte võttes osa (kuni 32,1%) Riigikogu valimistest ja (kuni 33,2%) rahvahääletamisest... Ei ole õige riigi saatuslikumate küsimuste otsustamine teha olenevaks isikutest, kes ei taha kasutada oma õigusi ja kanda vastutust, mis demokraatlik riigikord oma kodanikkudele annab ja peale paneb... Kui aga aktiivsete kodanikkude enamuse tahte elluviimine on tehtud olenevaks ja seotud ahelasse passiivsete kodanikkude osavõtmisega, siis on tugevasti riivatud demokraatia see kõige tugevam külj ning antud pind demokraatia eitamisele ja, võib-olla, ka katsetele riigikorra mitteseaduslikule muutmisele... Põhiseaduse hääletamisest osavõtmise kohuslikkus on suure poliitilis-pedagoogilise tähendusega, sest siis selgub igale kodanikule see suur tähendus, mis on riigi põhiseadusel ja et Eestis on riigivõimu kõrgemaks kandjaks ja vastutajaks tõesti rahvas ise.“ Puhtjuriidiline argumentatsioon puudub pea täiesti, kui mitte arvestada paari sellekohast väidet, millest aga hääletamiskohust ei saa siiski mitte järeldada. Nii, näiteks, tuletatakse hääletamiskohus sellest tõsiasi, et „Eesti põhiseaduse muutmise otsustamine kuulub üksinda ja ainult rahvale rahvahääletamise kaudu“. Või jälle põhjendatakse hääletamiskohust sellega, et ta ei seisvat vastuolus Ps-e II pt-i normistikkudega.

¹⁸ Vrd. Drucksache des Reichstags, I Wahlperiode, nr. 6412: „Das nach einer Entscheidung des Staatsgerichtshofs zum Schutze der Republik grund-

Lepingu järgi ettevõtte omandaja vastutus ettevõtte võlgade eest.

K. Kongo.

Ühes sotsiaalse elu arenemisega tekivad alatasa uued nähtused ja suhted, mis ei jäta avaldamata oma mõju õiguslikule korrale. Majandusliku elu arenemine isoleeritud kodumajandusest rahva- ja maailmamajanduseni, oma tarveteks tootmisest turu jaoks tootmiseni, tõi kaasa enesega ühiskonna arenemise feodaalkorrast kapitalistliku ühiskondliku korrani ja ühes sellega ka vastavad muutused majandusliku tegevuse sihis ja seda tegevust normivas õiguslikus korras. Kuna kodumajapidamised varemini tootsid ainult oma tarvituseks ja puudusid varade vahetus ja vahekorrad teiste majapidamistega, siis polnud neil teist sihti peale oma tarvete rahuldamise. Turu jaoks tootval majapidamisel on sihiks kasu saamine varade vahetamise kaudu ja vastavalt selle sihi saavutamisele on organiseeritud ka majapidamised. Majandusliku tegevusega kasu saamiseks varade vahetuse kaudu organiseeritud isiklike ja varanduslike vahendite ühendust nimetatakse ettevõtteks¹.

Ettevõtte on majanduslikus elus iseseisev ühik ja kujutab enesest eri varandust, mis kasvab või kahaneb kui iseseisev

---

sätzlich zulässige Verbot politischer Parteien hat nach Auffassung der Reichsregierung immer nur als Verbot von Vereinen oder Vereinigungen Inhalt und Bedeutung. Es untersagt lediglich die Äussere Betätigung des organisierten Zusammenschlusses derjenigen, die der verbotenen Partei angehören, hindert dagegen nicht, der politischen Gesinnung durch Wahl bestimmter Bewerber für parlamentarische Körperschaften Ausdruck zu geben.“ — 1923. a. olid Saksa erakorralise seisukorra tõttu vasem- ja parempoolsed organisatsioonid keelatud. Sellele toetudes keelas ka Saksa kaitsevähingukonna ülem ära nendel organisatsioonidel valimisnimestikke esitada. See andis põhjust küsimuse põhimõtteliseks arutlemiseks Saksa Reichstaxis, kus juriidiline komisjon otsustas tunnistada viimaks mainitud keelud põhiseadusevastasteks: „Vom Tage der Ausschreibung der Wahlen bis zu ihrer Beendigung ist auch für verbotene Parteiorganisationen die Gründung von Vereinigungen ausschliesslich zur Betreibung der Wahlen zulässig. Versammlungs- und Pressfreiheit unterliegen auch für sie nur den allgemeinen strafrechtlichen und polizeilichen Beschränkungen.“

¹ Šeršenevič, G. F., Kurs torgovago prava, t. I, 5. izd., Riga 1924, lk. 158. — Liefmann R., Die Unternehmungsformen, 2. Aufl., Stuttgart 1921, lk. 12 jj. — Philippovich, E., Allgemeine Volkswirtschaftslehre, 18. Aufl., Tübingen 1923, lk. 20 jj.

mass. Kahekordse raamatupidamise alustel on ettevõtja, kui ta astub kõrvale juhi kohalt, ettevõtte suhtes nagu kõrvaline isik — olles oma ettevõtte kreditoriks või deebitoriks. Teised majapidamised, mis ettevõttega ühendusse astuvad, peavad silmas ettevõtet, aga mitte ettevõtte omanikku, kes peidab end tihti ettevõtte nimetuse — firma — taha. Nõnda kujutab ettevõtte enesest majanduslikult iseseisvat ühikut, iseseisvat majapidamist, mida peetakse eraldi tema omaniku eramajapidamisest.

Niisugust tegelikku olukorda pidid tunnustama ka seaduseandlused ja kohtupraktis ning samal seisukohal asub ka õigusteaduslik kirjandus, mis vaatlevad ettevõtet kui iseseisvat õiguste ja kohustiste kogusummat, mis kui niisugune võib olla õiguslike tehingute objektiks².

Ettevõtte mõiste üldtunnustatud juriidilist piiritelu pole olemas õigusteaduses. Ettevõtte on majanduslikus elus võrdlemisi uus nähtus ning viimase aja majandusliku elu kiire arenemise tõttu tabas ettevõtteküsimus õigusteadust „äkit-selt“ ja igal küsimuse uurijal on oma arvamus. Niisugune mõtete lahkumine tuleb sellest asjaolust, missugusele ettevõtet moodustavale elemendile üks või teine uurija annab olulise tähtsuse. Ettevõtte mõiste piiritlus puudub ka seaduseandlustes, ja selleks pole ka tarvidust, sest nad jätavad igal konkreetset juhul kohtu otsustada, kas on tegemist ettevõtte siirdumisega või ainult niisuguse varanduse siirdumisega, mis ei moodusta ettevõtet³.

Tehingud, mille objektiks on ettevõtte kui niisugune, esinevad alataasa sagedamini. Ettevõtte võõrandamisel on põhiküsimusi ettevõtte kreditoride huvide kaitsemine. Kes vastutab ettevõtte võlgade eest, kas omandaja või võõrandaja? Meil maksev õigus enne 3. juuli 1916. a. seadust⁴ ei and-

² Šeršenevič, G. F., op. cit., lk. 165 jj. — Cendrier, G., Le fonds de commerce, 4. éd., Paris 1926, lk. 54 jj.

³ Duhan, M., Novõi zakon o perehode po dogovoram trgovõh i promõšlennõh predprijatij, Pravo 1916. g., lk. 1988 jj. — Richter, V., Die Haftung des Übernehmers eines Handelsgeschäftes im ungarischen und im französischen Recht, Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Konkursrecht, Bd. 75, Stuttgart 1914, lk. 140 jj.

⁴ Zakon ob ustanovlenii pravil o perehode po dogovoram trgovõh i promõšlennõh predprijatij, a takže ob izmenenii postanovlenii, kasajuštšijsja priznanija nedejstvitel'nõmi sdelok, soveršennõh dolžnikami vo vred kreditoram. (Sborn. uzak. i rasp. Prav. otd. I, nr. 194, 1916 g., 1645.)

nud otsest vastust sellele küsimusele ja niisugune olukord takistas tunduvalt firma võõrandamise võimalust⁵.

Võlgnikuks on võõrandaja, aga alus, mispärast teda usaldati, on siirdunud ettevõtte omandajale. Seepärast seisab kreditoride huvides saada *de lege* õigust pöörduda nõudega ettevõtte võõrandaja kõrval ka ettevõtte omandaja poole. Kuigi ettevõtte omandaja niisuguse vastutuse juriidiline konstruktsioon teeb raskusi, avaldub majanduslikkude suhete ja õiguspoliitiliste põhjuste tõttu seaduseandlustes tugev tendents teha ettevõtte võõrandaja kõrval ettevõtte omandaja kaasvastutajaks ettevõtte võlgade eest sellele vaatamata, kas ta tahab seda või mitte, et kaitseda sellega kreditoride huvisid ja vältida kuritarvitusi ettevõtte võõrandamisel.

Ettevõtte võõrandamisega seotud vahekordi asus reguleerima esimesena⁶ Saksa Kaubandusseadus (H. G. B.) 1897. a. Saksa õiguse järgi vastutab endise omaniku eluajal võõrandatud ettevõtte võlgade eest selle omandaja siis, kui ta peab edasi ettevõtet endise firma all. Samuti vastutab isik-ettevõttest seltsettevõtte moodustamise puhul moodustatud selts kõigi endise ettevõtte võlgade eest ka siis, kui ta endist firmat edasi ei pea.

Teissugused kokkulepped maksavad kolmandate isikute suhtes ainult sel puhul, kui nad on sisse kantud äride registrisse ja välja kuulutatud, või kui omandaja või võõrandaja on teatanud sellest kolmandale isikule⁷.

Kui siirdunud isikettevõtte firmat edasi ei peeta, siis ettevõtte omandaja vastutab ettevõtte endiste kohustiste eest ainult sel korral, kui on olemas eriline alus niisuguseks kohustuseks, eriti kui kohustiste enda peale võtmine on omandaja poolt välja kuulutatud kaubanduses tarvitatava korra järgi⁸.

Kui ettevõtte omandaja firma edasipidamise või sellekohase kuulutuse alusel vastutav on ettevõtte varemate kohustiste eest, siis aeguvad kreditoride nõudmised endise omaniku vastu 5 a. jooksul, kui üldeeskirjade põhjal nende

⁵ Kaminka, A., *Otšerki trgovago prava*, vöp. I, S. Peterburg 1911, lk. 114.

⁶ Kaminka, A., *ibid.*

⁷ H. G. B. §§ 25, 28.

⁸ H. G. B. § 25.

aegumine pole leidnud aset varemini. Aegumine algab firma edasipidamise juhul päeva lõpuga, mil firma uus omanik on sisse kantud oma peasukoha kohtu registrisse, ja sellekohase kuulutuse juhul päeva lõpuga, mil oli kuulutus äri ülevõtmise kohta. Kui kreditor võis nõuda kohustise täitmist alles hilisemal ajal, siis algab aegumine sellest ajast⁹.

Ettevõtte omandaja vastutus ettevõtte siirdumise puhul Šveitsi õiguses on sarnane sama vastutusega Saksa õiguses. Šveitsi 1911. a. 30. märtsi Obligatsiooniõiguse järgi vastutab ettevõtte aktiva ja passivaga omandaja ettevõtte võlgade eest siis, kui ta teatab omandamisest kreditoridele või kuulutab sellest avalikult lehes. Endine omanik vastutab sel korral solidaarselt omandajaga 2 aasta jooksul, arvates kuulutuse või teatamise päevast nendele nõudmistele, mille tähtaeg on käes, ja nõudmiste tähtajast nendele nõudmistele, mille tähtaeg on hiljemini¹⁰. Samad normid maksavad kahe ettevõtte ühinemisel vastastikuste aktive ja passivate ülevõtmisega ja isikettevõttest seltsettevõtte moodustamisel¹¹.

Saksa ja Šveitsi õiguses oleneb ettevõtte omandaja vastutus ettevõtte võlgade eest tema tahtest — ettevõtte omandajal on võimalik vastavate kokkulepete avaldamise kaudu kõrvaldada oma vastutus ka kolmandate isikute suhtes¹². Niisugune võimalus puudub ettevõtte omandajal Ungari¹³, Austria¹⁴ ja meil maksvate endise Vene 3. juuli 1916. a. seaduse reeglite (edaspidi tsiteerin: Reeglid) järgi.

Ungari seaduse põhjal vastutab lepingu järgi ettevõtte omandaja siirduva ettevõtte võlgade eest piiramatult, kui ta võlgadest teadis või seda hoolsa ning korraliku kaupmehena teadma oleks pidanud. Sealjuures võõrandaja vastutus jääb

⁹ H. G. B. § 26.

¹¹ Šveitsi obligatsiooniõigus § 182.

¹¹ Ibid. § 182.

¹² Pisko, O., Das kaufmännische Unternehmen, koguteoses Handbuch des gesamten Handelsrecht, hrg. von Ehrenberg, V., Bd. I, Leipzig 1918, lk. 244.

¹³ Ungari 28. detsembri 1908. a. seadus kaubanduslikkude ettevõtete siirdumise kohta, vt. Magyary, G., Ungarische Handelsgesetzgebung von Mai 1907 bis 1912. ¹⁴ Gesetz über die Veräusserung von Handelsgeschäften, Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Konkursrecht, Bd. 72, Stuttgart 1912, lk. 486 jj.; Richter, V., op. cit. lk. 137 jj.

¹⁴ Die dritte Teilnovelle zum allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch vom 19. März 1916. § 186.

endiseks. Ettevõtte omandaja vastutus on karmim siis, kui ettevõtte on siirdunud võõrandaja abikaasale või seaduses ligemalt määratud sugulasele või selle abikaasale. Niisugusel juhul vastutab ettevõtte omandaja endise omaniku ettevõtte võlgade eest ka siis, kui ta nende olemasolust ei teadnud või teada ei võinud hoolsa ning korraliku kaupmehena. Kui nõue oli esitatud võlgniku vastu võõrandamise ajaks ja kui omandaja teadis sellest, siis võõrandaja vastu tehtud kohtuotsuse jõud käib ka omandaja kohta. Üksikettevõttest selfsettevõtte asutamisel vastutavad endise omaniku kõrval ka uued liikmed nende võlgade eest, mis olid olemas seltsi asutamise ajal. Ettevõtte võõrandamise korral konkursi puhul ei maksa selle seaduse normid ettevõtte omandaja suhtes.

Austria 1916. a. tsiviilseaduse novelli § 186-ga muudetud Tsiviilseaduse § 1409 järgi vastutab ettevõtte omandaja, ettevõtte võlgade eest, millest tema teadis või teadma oleks pidanud, solidaarselt võõrandajaga ainult ettevõtte väärtuse ulatuses. Nõude õiguse aegumine võõrandajate vastu sünnib üldise korra järgi¹⁵.

Prantsusmaa 17. märtsi 1909. a. ettevõtete võõrandamise ja pantimise seaduse (muudetud 31. juulil 1913. a. ja 22. märtsil 1924. a.)¹⁶ järgi ettevõtte võõrandamine või siirdumine, samuti isikettevõtte muutmine selfsettevõtteks või selfsettevõtte jagamine peab toimuma avaliku ning registreeritud aktiga, mis peab välja kuulutatama omandaja poolt 15 päeva jooksul lehes, mis selleks määratud. Kuulutist peab uuendatama 8—15 päeva jooksul peale esimest kuulutise ilmumist. Selle kuulutise põhjal võib iga kreditor tõsta vastuvaidlust ostuhinna väljamaksmise vastu hiljemalt 10 päeva jooksul pärast teise kuulutise ilmumist ja nõuda eesõigustatud rahuldust. Enne 10 päeva möödumist teise kuulutise ilmu-

---

¹⁵ Wieland, K., Handelsrecht, Bd. I, München u. Leipzig 1921, lk. 288 jj.

¹⁶ Loi du 17. mars 1909. relative à la vente et au nantissement des fonds de commerce, vt. Cendrier, G., op. cit. lk. 103 jj., 663 jj. — Lacour, L. et Bouteron, J., Précis de droit commercial, 3. éd., tome I, Paris 1925, lk. 602 jj. — Richter, V., op. cit., lk. 142 jj. — Aron, E., Die französische Handelsgesetzgebung in den Jahren 1909 und 1910. I, Verkauf und Verpfändung von Handelsgeschäften, Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Konkursrecht, Bd. 69, Stuttgart, 1911, lk. 546 jj.

misest ei või ostja maksta ostuhinda müüjale, sest vastasel korral pole ostja vabastatud maksmisest kolmandate isikute suhtes.

Samuti vastutab ettevõtte omandaja kreditoride ees, kui ta jätab välja kuulutamata ettevõtte omandamise. Kui ostuhinnast ei jätku kõigi kreditoride rahuldamiseks, siis võib iga kreditor nõuda kohtulikku müüki, kui ta ostuhinnale lisab juurde ühe kuuendiku sellest. See määrus on selleks, et vältida kokkuleppeid võõrandaja ja omandaja vahel kreditoride kahjuks. Ostuhinnale lisamist pole kohtuliku müügi puhul. Kui kreditorid ei lepi kokku ostusumma jagamisel, siis tuleb ostusumma deponeerida kohtusse.

Prantsuse ettevõtete võõrandamise seadus peab silmas peale kreditoride huvide ka ettevõtte võõrandaja ja omandaja huvisid ning püüab neid võrdselt rahuldada. Ta väärrib seepärast erilist tähelepanu, et ta on loodud mitte üksi kuritarvituste vastu võitlemiseks, vaid ka ettevõtete normaalse võõrandamise juhtudeks.

Inglise õigus ei tunne ettevõtte siirdumise puhul selle omandaja vahenditust vastutust¹⁷.

Meil maksvad ettevõtete siirdumist reguleerivad reeglid sarnanevad Ungari seadusega ja nende ülesandeks on võitlus võlgade maksmise eest kõrvale hoidumise ja fiktiivsete tehingute vastu, mis esinevad väga sageli. Alatasa esinevad seesugused ettevõtete „omanikud“, kel pole ettevõttega muud suhet, kui see, et nende nimel esitatakse omandiõiguse nõuded, mis põhinevad fiktiivseil tehinguil¹⁸. Reeglite alla käivad kõik võõrandamise juhud lepingute järgi, nii tasulised kui ka tasuta, nagu müük, vahetus, kink, lepped. Ettevõtte omandiõiguse omandamine muul viisil, nagu pärimisel, kaasavara määramisel, samuti kohtulik müük ei käi nende reeglite alla.

Reeglid vaatavad ettevõttele kui erivarandusele, mis on eraldi ettevõtja muust varandusest ja millel on mitte üksnes majanduslikke, vaid ka juriidilisi tunnuseid. Nende reeglite objektiks on sõnalise väljenduse järgi ettevõtte, aga mitte ettevõtja varandus üldse. Ka räägivad reeglid ainult ette-

¹⁷ Müller-Erzbach, R., Deutsches Handelsrecht, 2. u. 3. Auflage, Tübingen 1928, lk. 81.

¹⁸ Duh an, M., op. cit., lk. 1985 jj.

võtte võlgadest, mis eraldatakse ettevõtja muudest võlgadest.

Ettevõtte siirdumisleping peab sõlmitama kas notari või tema asetäitja juures notariaal- või avalduskorras, viimasel juhul kantakse leping täielikult aktiraamatusse¹⁹. Nõnda võib sõlmida ettevõtte võõrandamislepingut ainult kirjalikult Reeglites kindlaks määratud korra järgi. Selle normiga, mis läheb lahku üldisest omandiõiguse omandamise korrast vallastule, tahetakse vältida kõrvalehoidumist oma kohustistest võlgade maksmisel isikute poolt, kel puudub selleks tahe. Reeglites määratud lepingu sõlmimise korra rikkumise eest on nähtud ette tsiviil- ja kriminaalvastutus.

Lepingu sõlmimise või avaldamise puhul võõrandaja peab esitama ettevõtte võlgade nimestiku ühes kreditoride, nende elukoha ja neil saada olevate summade märkimisega. Juhtudel, kui võõrandajal võõrandamise ajal pole teada kõik eeltähendatud andmed, siis peab ta seda ära märkima ühes viimaste teadaolevate andmetega. Vekslikohustiste korral peab olema ära märgitud ka kohustise iseloom ja vekslisunduslikes rekvisiides leiduvad andmed. Nimestik peab olema alla kirjutatud võõrandaja ja omandaja poolt ja allkirjad tõestatud notari poolt. Kreditoride nimestiku ürik peab säilitatama notari käes, kuna pooltele antakse sellest ärakiri²⁰. Reeglid annavad võlgade nimestikule suure tähtsuse, sest nimestiku ja ettevõtte omandaja vastutuse abil on võimalik säilitada ettevõtte krediiti.

Raskusi tekitab küsimus, missugused on ettevõtte võlad ja missugused ettevõtja isiklikud võlad, ja seda küsimust pole mitte kerge määrata isegi hea tahte juures, sest isiklike ja ettevõtte võlgade vahel on väga tihe side. Neid raskusi on arvestanud ka Reeglid ja määranud, et ettevõtte võlgadeks loetakse kõik võlad, mis kantud sisse ettevõtte raamatutesse või näidatud ettevõtte arvetes, ja kõik kohustised, mis on varustatud omaniku poolt firma allkirjaga või antud välja firma nimel selleks volitatud isikute allkirjaga. Peale selle loetakse ettevõtte võlgadeks võlad ettevõtte omandamise, rentimise, varustamise, tegevuse, pidamise, ainete omandamise, ümbertöötamise, veo, tööliste ja ametnikkude palkade ja nende kindlustuse, komisjonilepingute, riigi- ja kogukonna-

¹⁹ Reeglid § 1.

²⁰ Reeglid § 2.

maksude eest. See ettevõtte võlgade loend on näitlik, sest Reeglid tähendavad selle loendi lõpus, et ettevõtte võlgadeks loetakse „üldse kõik kohustised, mis on seoses antud ettevõtte pidamisega. Kahtluse puhul loetakse ettevõtte võõrandaja iga võlg ettevõtte võlaks, kuni pole tõestatud vastupidist asjasthuvitatud isiku poolt“²¹.

Nõnda Reeglid seavad eelduse (presumtsiooni): ettevõtja iga võlg loetakse ettevõtte võlaks. See eeldus kinnitab Reeglites loendatud võlgade näitlikku iseloomu. Asjasthuvitatud isikute hooleks jääb seadusliku eelduse ümberlükkamine ettevõtja iga konkreetse võla kuulumise kohta ettevõtte võlgade hulka. Selleks isikuks võib olla ka ettevõtja ise, kui teda süüdistatakse antud võla nimestikku mittevõtmises, samuti ettevõtte omandaja, kes vastutab ettevõtte võlgade eest, ja ka ettevõtte omandaja kreditorid juhul, kui võlgadega koormatud ettevõtte omandamisega halveneb selle omandaja seisukord²².

Notar on kohustatud kolme päeva jooksul pärast lepingu sõlmimist informeerima sellest kreditorisid tähtkirjaga, mis sisaldab kõiki lepingu olulisi tingimusi, ja märkima ära igale kreditorile temal saada olevad summad ning samal tähtajal kuulutama ettevõtte võõrandamisest „Riigi Teatajas“ (Riigi Teataja seadus § 19, RT 1927 — 115), tähendades ära ettevõtte nimetuse, omandaja ja võõrandaja nime ja asukoha, ning lähetama samasuguse kuulutise börsikomiteele. Seltsettevõtte võõrandamise puhul peab samal tähtajal informeerima sellest veel linnavalitsust²³. Igal kreditoril on õigus nõuda Reeglites ette nähtud tasu eest²⁴ notarilt tõendist selle kohta, kas tema või ta õiguste eelkäija on märgitud kreditoride nimestikku ja millise summaga²⁵. Kui ettevõtte siirdumislepingu jõusseastumine on seotud kinnistu siirdumisakti kinnistamise tingimusega, siis loetakse kolm päeva eeltähendatud teadete saatmiseks notarile kinnistamisest teatamise ajast, mida peavad tegema pooled viivitamata pärast kinnistamist²⁶.

²¹ Reeglid § 3.

²² D u h a n , M., op. cit., lk. 1996 jj.

²³ Reeglid § 4.

²⁴ Reeglid § 7.

²⁵ Reeglid § 5.

²⁶ Reeglid § 6.

Reeglid seadeldavad ettevõtte omandaja ja võõrandaja solidaarse vastutuse ettevõtte võlgade eest. Nende võlgade eest, mis sisse kantud nimestikku, vastutab omandaja tingimusteta, ja nende eest, mis pole kantud sisse, ainult siis, kui ta teadis nende olemasolust²⁷.

Vekslivõlgade eest vastutuse suhtes on eriti määratud, et omandaja vastutab ühel alusel vekslite käendajaga ja astub vekslite tasumise puhul ühtlasi viimase õigustesse²⁸. See erimäärus vekslite kohta on tehtud Vene Riiginõukogus sellepärast, et ettevõtte omandaja pole mitte võõrandaja universaalne õigusjärglane ega kuulu ka Veksliseadusele tuntud vekslivõlgnikkude hulka. Selle normi põhjal ettevõtte omandaja ei vastuta, kui vekslite kohustis on maksusetu, temale kuuluvad kõik need vastuvaidlused kreditori vastu, mis on võõrandajal, ta võib kasutada protestitud vekslite väljaostu õigust ja tal on ka regressiõigus²⁹.

Reeglid seavad võõrandaja suhtes nimestikku kantud võlgade eest lühendatud 5-aastase aegumise tähtaja, kui üldseaduste järgi aegumine pole leidnud aset varemini. Aegumine arvatakse nõudmiste kohta, mille tähtaeg oli enne ettevõtte võõrandamist, või tähtajata nõudmiste suhtes võõrandamise päevast, kuna nõudmiste suhtes, mille tähtaeg on pärast võõrandamise päeva — maksu tähtpäevast. Viieaastane tähtpäev ei jää kunagi seisma ja ta katkeb ainult nõude või sundtäite palve esitamisega³⁰. Lühendatud 5-a. aegumise tähtaeg maksab Reeglite sõnalise väljenduse järgi ainult ettevõtte võõrandaja suhtes, nende võlgade kohta, mis kantud nimestikku. Ta ei maksa mitte ettevõtte omandaja suhtes ega ka ettevõtte võõrandaja kohta nende võlgade suhtes, mis pole kantud nimestikku³¹.

Ettevõtte lepingu järgi siirdumisega ühetaoliseks on arvatud ka isikettevõttest kas täis-, usaldus- või aktsiaseltsi kui ka täis- või usaldusseltsist aktsiaseltsi moodustamine. Nii-sugustel juhtudel vastutab uuestimoodustatud selts selle ettevõtte võlgade eest, millest ta on moodustatud³². Isikettevõtte

²⁷ Reeglid § 8.

²⁸ Reeglid § 9.

²⁹ D u h a n , M., op. cit., lk. 2061.

³⁰ Reeglid § 10.

³¹ D u h a n , M., op. cit., lk. 2061.

³² Reeglid § 11.

võõrandamise puhul on nähtud ette omandaja ja võõrandaja solidaarne vastutus, kuna isikettevõttest seltsettevõtte moodustamise puhul vastutajana on nähtud eite uuestimoodustatud selts, kusjuures võõrandaja vabaneb vastutusest. Nii-sugune norm võimaldab halvas usus teotsevatel võlgnikel seadusest mööda hiilida ja vabaneda vastutusest, mille vältimiseks pakub paremat kindlustust Ungari 28. detsembrise 1908. a. seadus, mille järgi ettevõtte võõrandaja jääb kaasvastutajaks uuestikujundatud seltsi kõrval.

Ettevõtte omandamise puhul oma abikaasalt, enda või abikaasa ülenevatelt või alanevatelt sugulastelt, enda või abikaasa lapsendajatelt või lapsendatutelt, enda või abikaasa täis-, pool- või lapsendatud vendadelt või õdedelt, või ühe eeltähendatud isiku abikaasalt, vastutab ettevõtte omandaja solidaarselt võõrandajaga kõikide ettevõtte võlgade eest, s. o. ka nende võlgade eest, mis polnud kantud nimestikku, vaatamata sellele, kas ta teadis nende olemasolust või mitte. Võõrandaja kohta ei käi sel puhul lühendatud 5-a. aegumise tähtaeg³³.

Võõrandaja ja omandaja omavahelised arved ja poolte õigused vastastikuse tagasinõudmise kohta ettevõtte võõrandamisega seotud kohustiste suhtes määratakse võõrandamislepinguga³⁴.

Kuigi Reeglite eeltoodud §-is tähendatakse, et poolte õigused vastastikuse tagasinõudmise kohta kohustuste järgi määratakse võõrandamislepinguga, jääb jõusse ettevõtte siirdumisel vekslkohustiste suhtes Reeglite § 9, mille järgi, nagu eespool tähendatud, vastutab ettevõtte omandaja ettevõtte võõrandaja vekslkohustiste eest vekslikäendajana, kes vekslit tasumisel omab seaduse järgi vekslipidaja õigusi ja järelikult omab ka regressiõigust ettevõtte võõrandaja vastu, vaatamata sellele, kas see oli lepingutingimustega ette nähtud või mitte.

Juhul, kui ettevõtte võõrandamisel pole toimitud Reeglite järgi või kui ettevõtte võõrandamiseks on sõlmitud fiktiivleping ettevõtte üksikute osade võõrandamise lepingu näol, siis ettevõtte omandaja vastutab ühes võõrandajaga solidaarselt kõikide ettevõtte võlgade eest, sellele vaatamata, kas ta

³³ Reeglid § 12.

³⁴ Reeglid § 15.

teadis neist või mitte. Sealjuures võõrandaja kohta ei maksa lühendatud 5-a. aegumise tähtaeg³⁵.

Peale tsiviiltagajärgede 3. juuli 1916. a. seaduse reeglite rikkumine toob kaasa ka kriminaalvastutuse tegude eest, mis on sihitud seadusest mööda hiilimiseks või kahju tekitamiseks kreditoridele. Sama seadusega maksma pandud NS § 1700²⁻⁴ järgi karistatakse juhul, kui kreditorid saavad kahju, seda ettevõtte võõrandajat, kes meelega jätab välja nimestikust kreditori või näitab nimestikus tegelikult võlast väiksema summa, vangistusega kuni 1 a. 4 kuud. Võõrandajaga kokkuleppe korral selles süüteoos langeb sama karistuse alla ka ettevõtte omandaja³⁶.

Eeltähendatud süüteo eest hooletuse puhul karistatakse ettevõtte võõrandajat rahatrahviga 300 kroonini³⁷. Kreditori vale elu- või asukoha näitamise eest karistatakse ettevõtte võõrandajat vangistusega kuni 8 kuud³⁸.

Reeglite alla ei kuulu riiklikud ega kogukondlikud ettevõtted, põhikirja alusel töötavate äriseltside ettevõtted, väikekaubandusettevõtted kuni ühe selliga eelmisel aastal enne võõrandamist, väiketööstused kuni 4 töölisega sama aja jooksul ja pangad³⁹.

Võrreldes eeltoodud seadusi ettevõtte võõrandamise kohta peame tähistama, et ettevõtte omandaja vastutus ettevõtte võlgade eest pehmeneb seda enam, mida kõrgem on riikide kultuuriline tase. Missugused neist seadustest on paremad ja rohkem vastavad tegeliku elu nõuetele?

Meil maksvate Reeglite ülesandeks pole mitte niivõrt normaalsete ettevõtete siirdumise reguleerimine, kui võrd ebanormaalsete, võlgadest pääsemiseks sõlmitavate fiktiivlepingute vastu võitlemine⁴⁰. Ebanormaalseteks juhtudeks ette nähtud normid ei kõlba normaalseks ettevõtte võõrandamiseks. Ettevõtte võlgadega ülekoormatuse puhul pole leida inimest, kes oleks nõus niisugust ettevõtet Reeglite järgi omandama, mispärast säärase ettevõtete võõrandamine muutub tegelikult võimatuks. See pole kasulik ka kreditori-

³⁵ Reeglid §§ 13 ja 14.

³⁶ NS § 1700².

³⁷ NS § 1700³.

³⁸ NS § 1700⁴.

³⁹ Reeglid § 16.

⁴⁰ D u h a n , M., op. cit., lk. 1227.

dele: peab ju tihti ettevõtet võõrandama selleks, et rahuldada kreditore saadud rahaga. Ettevõtte kui niisuguse väärtus on kõrgem, kui teda moodustavate hüvede kogusumma väärtus, sest ettevõtte koosseisu kuuluvad ka mittemateriaalsed hüved, nagu klientuur, firma väärtus, organisatsioon jne. Seepärast on ettevõtte kui terviku võõrandamine kasulikum kui teda moodustavate hüvede võõrandamine. Ettevõtte võõrandamise võimaluse puudumise pärast nende omanikud võivad võõrandada või kõrvaldada ettevõtte koosseisu kuuluvad hüved, mis ei moodusta ettevõtet, ja teevadki seda, kuna pärast asutatakse vanale kohale uus samalaadiline, tegelikult endisele omanikule kuuluv, aga teise isiku nimel olev ettevõtte.

Nõnda pole kreditoridel 3. juuli 1916. a. seaduse reeglist palju kasu ja minu arvates täidaksid normaaljuhaks oma otstarvet paremini prantsuse õiguse tüübile vastavad reeglid. Tegeliku elu normaalsete vahekordade nõudeid tuleks arvestada meie kaubandusõiguse kodifitseerimisel mitte vähem kui ebanormaalset nähtusi.

Käesoleva artikli tulemusi võime võtta kokku järgmistesse teesidesse:

1. Ettevõtte on majanduslik ja õiguslik ühik, mis kui niisugune võib olla õiguslikkude tehingute objektiks.

2. Ettevõtete siirdumine ei tohi toimuda kolmandate isikute kahjuks.

3. Meil maksivad 1916. a. 3. juuli seaduse reeglid ettevõtte võõrandamise kohta loovad ettevõtte omandaja solidaarse ja piiramatut vastutust ettevõtte võlgade eest ühes võõrandajaga kolmandate isikute suhtes.

4. Mainitud Reeglid on loodud võitlemiseks ettevõtete võõrandamisel esinevate ebanormaalsete nähtustega ja, kui niisugused, omavad puudusi normaalsete juhtude reguleerimisel: nad teevad võimatuks võlgadega üle koormatud ettevõtte võõrandamise, mis pole alati soodus kreditoridele.

5. Seaduseandlus peab arvestama tegeliku elu normaalset nähtusi mitte vähem kui ebanormaalset.

6. Kaubandusõiguse kodifitseerimisel tuleks täiendada ja muuta ettevõtte siirdumise kohta käivad reeglid nii, et oleksid kaitstud nii kreditoride kui ka ettevõtte võõrandaja ja omandaja huvid, nagu see teostatud prantsuse õiguses.

Märkmeid hra H. Jucumi artikli kohta: „Kas jätta hagi läbi vaatamata kriminaalkohtus kohtualuse õigeksmõistmise puhul“.

K. Grau.

„Õigus“ nr. 5 s. a. avaldas Riigikohtu liige härra H. Jucum artikli: „Kas tuleb jätta hagi läbi vaatamata kriminaalkohtus kohtualuse õigeksmõistmise puhul“, kus tema pikemate kaalutluste järel otsusele jõuab, et praegumaksvate kriminaalprotsessi normide põhjal hagi kriminaalprotsessis peab ka kriminaalkohtu poolt sel juhul otsustatama, kui süüalune KKS § 771 p. 1 ette nähtud korras kohtulikult õigeks mõistetakse. Selle oma seisukoha väiteks kirjutab hra H. Jucum mainitud artiklis: „On tõesti arusaamatu, mis põhjusel ja mis otstarbeks peaks hagi kriminaalprotsessis läbi vaatamata jääma, kui kohtualune on õigeks mõistetud seepärast, et süütegu pole korda saadetud tema poolt või on tõestamata. Jääb arusaamatuks, missugustel kaalutlustel arvatakse, et hageja võiks esineda tsiviilkohtus õigeksmõistetud kohtualuste vastu. TKS § 5 alusel oleneb hagejast, kui hagi aluseks on süüteo läbi vahenditult tekitatud kahju, kas ta esineb haviga kriminaalprotsessis vastava süüdistuse arutamisel või tsiviilkohtus pärast süüdistuse lõplikku otsustamist kriminaalkohtu poolt. Pole olemas seadust, mis lubaks kriminaalkohtule saata hagejat oma õigel ajal ja seatud korras esitatud haviga tsiviilkohtusse vastu tema soovi või loobuda hagi otsustamisest. Kui meil valitsev kohtupraktis arvab, et hagi ära langeb ainult süüteo äralangemise puhul, siis on kõnesolevail juhtudel selge, et süütegu ära langenud ei ole ning järelikult pole mingit alust hagi läbi vaatamata jätmiseks, vaid tuleb neil juhtudel hagi rahuldamata jätta.“ See lugupeetud autori seisukoht näib minule ekslik olevat ega vasta kehtiva seaduse nõuetele. Tõsi, et KKS normides otseselt pole väljendatud, et süüaluse õigeksmõistmise puhul süüteo tõendite puudusel, mittesüüdivuse või süüteo tunnuste puudumisel hagi kriminaalkohtus läbi vaatamata tuleb jätta, kuid seda tuleb loogiliselt järeldada seaduse enese mõttest. Kui KKS §§ 18, 277, 528 jt. põhjal süüdistus kaebeluse vastu uurimise staadiumis lõpetatakse, siis ei tule sääraseis asjus kannatanu poolt esitatud hagi kriminaalkohtus lahendamisele, vaid see võib otsustatud saada tsiviilkohtus (VSKrD selet.

68/157, 76/237 jt.). Järelikult on seaduseandja põhimõtteliselt sellele seisukohale asunud, et kui kohtualuse vastu süüdistus ära langeb, siis hagi kriminaalkohtu lahendamisele ei kuulu, vaid tülüküsimuse lahendab tsiviilkohus. Sama seisukohta kinnitab ka KKS § 17, milles erandina tähendatakse, et neil juhtudel, kui süüdistus kaebeluse vastu KKS § 16 ette nähtud juhtudel lõpetatakse kaebeluse surma, süüteo aegumise või manifesti tõttu, siis neis asjus peab kriminaalkohus hagi suhtes oma otsuse tegema. Oleks aga seaduseandja tahe olnud, et igal juhul, ka kohtualuse õigeksmõistmise korral, peab kriminaalkohus hagi läbi vaatama ja sisuliselt otsustama, siis oleks § 17 KKS üleliigne erand. Samuti näeb KKS § 7 ette, et hagi tuleb lahendamisele tsiviilkohtus neil juhtudel, kui kriminaalkohtus asja otsustamine on võimatuks muutunud ja uurimine seistatud kurjategija mitteleidmisel või viimase vaimuhaiguse tõttu. Sellest nähtub, et seaduseandja otsene tahe on olnud, et hagi kriminaalkohtus tuleb sisuliselt lahendamisele ainult neil juhtudel, kui kriminaalkohtu poolt kaebelune temale inkrimineeritavas teos süüdi tunnistatakse. Langeb aga süüküsimus ära, siis õigeksmõistva otsuse tegemise puhul tuleb hagi läbi vaatamata jätta, välja arvatud KKS § 16 ette nähtud juhud. KKS § 17 ja teisi laiemas mõttes tõlgendada oleks lubamatu.

Oma iseloomult on KKS § 17 üldse ebaloomulik ja üheks suuremaks puuduseks Kriminaalkohtupidamise seadustikus, sest sellega on pandud peaaegu puht tsiviilkohtu kohused kriminaalkohtule, mis kriminaalpoliitiliselt lubamatu ning Vene uue kriminaalkohtupidamise seadustiku projekti koostamisel see paragrahv kõrvaldati komisjoni poolt.

Mis puutub KKS § 31, siis ei käi selles artiklis avaldatud käsk mitte kriminaal- vaid tsiviilkohtu kohta, mis seisukohale on asunud Vene õpetlased kui ka end. Vene Senat (76/225, 69/905, 69/577 ja 74/279). Selle seisukoha on ka omaks tunnistanud meie Riigikohus oma otsuses 15. okt. / 12. nov. 1930. a. nr. 621, Karl Puusep'a ja teiste süüdistuse asjas, kus ta väga õieti väidab: „Et KKS § 31 räägib just tsiviilkohtust, selgub asjaolust, et see paragrahv on paigutatud otsekohe pärast § 30, mis räägib sellest, et kriminaalkohtu otsus küsimuste kohta, kas süüteo sündmus on aset leidnud, kas kohtualune on selle korda saatnud ja milline on selle teo

iseloom, on tsiviiltagajärgede lahendamisel tsiviilkohtule sunduslik. Räägib aga KKS § 30 sellest, mis suhtes on kriminaalkohtu otsused sunduslikud tsiviilkohtule, siis on loogiline, et ka järgmine paragrahv (§ 31), mis räägib juhtudest, mil kriminaalkohtu tulemused ei ole siduvad kohtule hagi läbi vaatamisel, räägib just tsiviilkohtust.“ KKS § 31 vastupidine seletus, nagu nõutaks selle paragrahvi alusel kriminaalkohtult igal juhul hagi suhtes sisuliselt „positiivset või negatiivset“ otsustamist, on ekslik, sest säärasel korral peaks kriminaalkohus igal juhul, kui kaebealuse teos puuduvad kriminaalkuriteo tunnused, järele katsuma ja selgusele jõudma, kas ei peitu vahest ometi kohtualuse teos maksva tsiviilseaduse normidest üleastumist, s. o. kas ei sisalda kaebealuse tegu eneses tsiviilidelikti, mis võib hagi aluseks olla samuti kui kriminaaldelikt. Säärane seisukord on mõeldav üksikkohtu praktikas, kus üks ja sama isik otsustab kõik temale alluvad kriminaal-, tsiviil- ja administratiivasjad. Kuid vormiliselt ja tegelikult ei ole ka see lubatav, sest säärasel korral oleks nõudjal alati võimalik põhjendamata süüdistust kostja vastu tõstes oma hagi kriminaalkohtus lahendada ning seega pääseda kohtu- ja tempelmaksude maksmisest kui ka nõude tagasilükkamise puhul kohtu- ja asjaajamiskuludest kostja kasuks. Seesugusesse privilegeeritud seisukorda ei või üht poolt protsessis kuidagi asetada ainult selle pärast, et tema kriminaalasjas hagejana esineb. Kuid rahukogus, kui esimese astme kriminaalkohtus, kus tsiviil- ja kriminaalasjade otsustamine on antud isikute kätte, kes oma teadmiste ja tegevuse alal spetsialiseerunud ja kus kriminaalkohtupidamise kord täiesti erineb tsiviilkohtupidamise seaduse nõuetest, oleks täiesti lubamatu, et kriminaalkohus peaks igal juhul läbikaalumisele võtma, ka süüteo koosseisu puudumisel, kas ometi kohtualuse tegevuses peitub tsiviilseaduse rike, mis on küllaldane alus esitatud hagi rahuldamiseks. See oleks siis otse- ses mõttes tsiviilkohtu kohuste pealepanu kriminaalkohtule, mis aga seaduse järgi keelatud ja lubamatu (TKS §§ 1 jt.). Nii siis lähtudes ülalesitatud alustest tuleb hagi kriminaalkohtus kaebealuse õigeksmõistmise puhul läbi vaatamata jätta. Sellele seisukohale on asunud ka meie Riigikohus oma otsuses nr. 621 1930. a., kus ta otsuse põhistes väidab, et „KKS § 6 põhjal võib kriminaalkohus arutusele võtta ainult seesuguseid hagsid, mis on tuletatud süüteost. Ja ainult niikaua, kui

võib presumeerida, et hagi on tuletatud süüteost, on mõeldav hagi arutamine ja lahendamine kriminaalkohtus. Selgub aga, et tegu, mis on hagi aluseks, ei ole süütegu, siis langeb ka hagi kriminaalprotsessist välja. Seesuguse hagi lahendamine, mille aluseks ei ole süütegu, kuulub TKS § 1 põhjal tsiviilkohtu, mitte aga kriminaalkohtu kompetentsi ja kriminaalkohus ei tohigi seesugust hagi enda lahendamisele võtta.“ Sellest seisukohast lähtudes jõuab Riigikohus otsusele, et hagi kriminaalkohtus läbi vaatamata tuleb jätta „siis, kui kohtualune on mittesüüdivuse või süüteo tunnuste puudumise pärast õigeks mõistetud“, kuna neil juhtudel, kui kohtualune on 1) „süüdi mõistetud, või 2) süüdi mõistetud ja KKS § 16 loendatud põhjustel karistusest vabastatud või 3) õigeks mõistetud tõenduste puudumisel“, tuleb hagi kriminaalkohtus otsustada. Eelmisest nähtub, et ka Riigikohus küsimuse otsustamisel, kas süüaluse õigeksmõistmise puhul hagi kriminaalkohtus tuleb läbi vaatamata jätta, pole olnud täiesti järjekindel, vaid asub seisukohale, et mitte alati, kui kohtualune KKS § 771 p. 1 ette nähtud juhtudel kohtu poolt õigeks mõistetakse, ei tule hagi läbi vaatamata jätta, vaid leiab, et hagi tuleb sisuliselt lahendada juhul, kui kaebealune õigeks mõistetud süütõendite puudusel. Säärane kuldne kesktee hagi otsustamise suhtes ei vasta seaduse täpsale mõistele ja on juriidiliselt põhjendamata, sest, nagu eespool tähendatud, KKS-s puudub vastav norm, mille põhjal kriminaalkohus süüaluse õigeksmõistmise puhul hagi sisuliselt lahendaks, välja arvatud KKS § 16 ette nähtud juhud. Väljudes otstarbekohasuse seisukohalt on mõeldav, et kui kaebealune õigeks mõistetakse temale inkrimineeritud süüteo tõendite puudusel, siis hagi paljudel juhtudel kaotab oma aluse ja see tuleb tagasi lükata. Kuid ometi ei saa salata, et ka säärastel korradel, kus puuduvad andmed süüteo tõestamiseks, võivad kaebealuse tegevuses või mittetegevuses peituda tsiviilidelikti tunnused, mida kriminaalkohus ei ole õigustatud kaalutlemisele võtma, nagu seda Riigikohus ise oma otsuse põhistes väga õieti tähendab. Järelikult ei ole ka alati otstarbekohane kohtualuse õigeksmõistmisel süütõendite puudusel hagi kriminaalkohtus sisuliselt lahendada. Pealegi ei ole sageli kohtu õigeksmõistva otsuse põhistest näha, kas kohtualune on õigeks mõistetud süüteotunnuste või süütõendite puudusel. Siin ei saa kohtule selles mittetäpsust ette heita, sest

kriminaalkohus piirdub ju juurdlusel¹ ainult andmete kogumise ja kriminaaldelikti suhtes. Ei suudeta juurdlusel tõeks teha, et kriminaaldelikt aset on leidnud, võib kriminaalkohus oma otsust põhistada, et süüalune on tõendite puudusel õigeks mõistetud. Hagi tagasi lükkaval kriminaalkohtu otsusel on aga omad halbused: Kui kriminaalkohtus hagi sisuliselt lahendatakse ja süüaluse õigeksmõistmise puhul, kui omas aluses tõendamata, tagasi lükatakse, siis võib hageja sellise kohtuotsuse jõusseastumise puhul täiesti kaotada oma õigused sama hagi esineda tsiviilkohtus. Seadusejõusse astunud kriminaalkohtu otsus hagi suhtes on siduv ja kohustav tsiviilkohtule ning kostja võib alati kohaldada *exceptio rei judicatae*. Nii siis võiks hageja kriminaalkohtu otsuse põhjal jäädavalt kaotada oma õigused kahjutasu saamiseks, mis tema tsiviilseaduse järgi on õigustatud kaebealuselt saama. Näiteks meie kohtupraktisest oleksid juhud, kus isesõitva aurukatla korstnast tulnud sädemete läbi on tee ääres asuvad hooned põlema süttinud ja maha põlenud. Kriminaalkohus on pea alati neil juhtudel süüaluse õigeks mõistnud, kui katlakorsten oli korras ja tarvilise sädemetepüüdjaga varustatud, leides, et süütegu on tõestamata, sest katlaomaniku tegevuses puudub *culpa*, millest räägib kriminaalseadustik. Kuid tsiviilkohtus leiab samas teos, et on tegemist hooletusega (*culpa*), millest kõneleb BES §§ 3295, 3296, 3298, 3444 jt., ning seesuguse teo läbi tekitatud kahju peab aurukatlaomaniku või masinisti poolt kaetama. Nii on Riigikohtu tsiviilosakond oma otsuses 16. aprillist 1931. a. nr. 277 all Heinrich Böckleri hagi asjas seletanud, et „isesõitvate aurukatelde edasitoimetamine masina jõul avalikke teid ja tänavaid mööda ei ole küll seaduse järgi keelatud, kuid see peab ikkagi toimuma nii, et see ei oleks hädaohtlik kolmandatele isikutele ja nende varale“, sest aurukatla liikumine tee ääres asuvatest hoonetest mööda, nende läheduses, ei ole hädaohtlik, kuna aurukatla varustamisel ka kõige uuema ja parema konstruktsiooniga sädemetepüüdjaga on sädemete lend korstnast ikkagi võimalik, ning seda vältida on üldse võimatu. „Tegi aga kostja siiski korralduse oma aurukatla edasitoimetamise kohta masina jõul mööda maanteed, siis võttis ta ka enda peale riisiko ja ühtlasi vastutuse kõigi

¹ Sudebnoje sledstvije.

kahjulikkude tagajärgede eest, mis selle korralduse täitmisel võisid tekkida“. Samas asjas aga mõisteti süüalused kriminaalkohtu poolt õigeks süütõendite puudusel, sest polnud millegagi tõestatud, et süüalused oleksid mõne kriminaalseadusega keelatud väärteo korda saatnud. Käesolevas asjas kriminaalkohtu poolt hagi tagasilükkamise korral oleks kannatanu oma nõudeõiguse jäädavalt kaotanud, sest kostja oleks alati võinud kohaldada *exceptio rei judicatae* (TKS § 895). Sest nõudja ja kostja mõlemal juhul on ühed ja samad isikud ning ka nõude alus ja objekt on sama. Et säärast pahet õiguslikust korrast kõrvaldada, on loomulik ja otstarbekohane, et hagi kriminaalkohtus kohtualuse õigeksmõistmise korral alati läbi vaatamata tuleb jätta ja pooltele õigus anda tarbe korral hagi tsiviilkohtus lahendada.

Ka on ekslik hra Jucumi arvamus, et säärasel korral, kui hagi kriminaalkohtus süüaluse õigeksmõistmise puhul läbi vaatamata jäetakse, satuksime väljapäästamatusse seisukorda juhul, kui hageja esitab KKS § 853 põhjal edasikaebuse esimese astme kohtuotsuse peale, tähendades, et „hagi TKS §§ 11 ja 12 järgi kuulub sisulisele arutusele kahes kohtuastmes, kuid ei või teises kohtuastmes sisulisele arutusele tulla, kui ta esimeses kohtuastmes pole sisuliselt otsustatud.“ Selle seisukohaga ei saa kuidagi ühineda. Liitprotsessi² põhimõtete järgi on hagil kriminaalprotsessis aktessoorne tähendus, kuna tema sõltub täiel määral süüteost, sest süüküsimuse äralangemisel kaob hagi alus, ja mõttetu oleks kohtul siis veel hagi suurust lahendada. Ei saa aga kuidagi öelda, et kriminaalprotsessi korras oleks hagi samadel tingimustel läbivaatamiselt kõrvaldatud, kui seda ette näeb TKS, sest tsiviilkohtus hagi läbi vaatamata jätmise korral ei tule kohtulikule lahendamisele ei hagi alus ega suurus, vaid puhtvormilistel põhjustel kõrvaldatakse hagi läbivaatamiselt; kuna kriminaalkohtus igal juhul hagi alus süüte piirides läbi arutatakse ja läbi vaatamata jääb tegelikult ainult hagi suurus, seega läheb liitprotsessi kord lahku TKS nõuetest. Just sellepärast, et hagi alus esimese astme kriminaalkohtus sisuliselt lahendatakse, ei ole apellatsioonikohtul õigust ega tarvet asja sisuliseks otsustamiseks hagi suhtes esimese astme kohtule tagasi saata, kui ta esitatud

---

² Adhäsionsprozess.

lõendite varal jõuab otsusele, et kaebealuse tegevuses peitub temale inkrimineeritava kuriteo koosseis, vaid peab asja ise sisuliselt lahendama ja positiivselt või negatiivselt hagi otsustama, sest, nagu ülalpool tähendatud, esimese astme kriminaalkohus on hagi aluse süüküsimuse näol sisuliselt lahendanud ja teist korda temal seda teha on seaduse järgi keelatud. Ei saa ka säärase protsessikorra juures seletada, et hagi, kui see esimese astme kohtus läbi vaatamata jäetud ja teise astme kohtus rahuldatud, oleks ainult ühe kohtuastme poolt sisuliselt otsustatud, sest, nagu mainitud, hagi alus oli esimeses kohtuastmes sisuliselt läbi kaalutud, kuid hagi suuruse suhtes juurdlusel kogutud andmed läbi kaalumata jäetud. Samuti tsiviilkohus ei asu hagi suuruse kaalutlemisele, kuni selle alus ei ole tõestatud. Kõigest sellest järgneb, et kriminaalkohus kohtualuse õigeksmõistmise puhul peab hagi läbi vaatamata jätma, aga mitte igal juhul kas positiivselt või negatiivselt sisuliselt otsustama. Ka Lääne-Euroopa kriminaalkohtupidamise seadustikud, kus liitprotsessi kord ette nähtud, asuvad sellel seisukohal, et süüaluse õigeksmõistmise ja süüküsimuse äralangemise puhul tuleb hagi kriminaalkohtus läbivaatamiselt kõrvaldada. Näiteks Austria KKS § 366 ja Itaalia uue KKS § 28 näevad ette, et kohtualuse õigeksmõistmise puhul hagi lahendamine allub tsiviilkohtule.

Kirjanduse ülevaade.

B. Mirkin-Guetzévitch, *Les nouvelles tendances du droit constitutionnel*, Paris 1931, 218 + XII lk.

Pariisi ülikooli professor, ühtlasi Rahvusvahelise Avaliku Õiguse Instituudi peasekretär B. Mirkin-Guetzévitch märgib oma ülalmainitud teoses moodsaid tendentse, mis väljenduvad pärastsojajaegeis põhi-seadusis. Sel otstarbel ta võtab vaatlusele suure hulga moodsa riigipoliitika aktuaalsemaid probleeme. Viimaste varal autor püüab selgitada riigivõimu käsitamise praktilist ratsionaliseeringut. Tema arutelu ainetikuks on avaliku õiguse ühtluse printsiip, konstitutsioonilised välispoliitika küsimused, vähemusrahvuste kaitse, inimõiguste deklaratsioon ning aktiivkodanikkonna ülesanded ja põhiseaduste revisjon.

Autor konstateerib eeskätt nn. avaliku õiguse ühtluse põhimõtte tunnustamist paljudes põhiseadustes. Neis ei ole leidnud tähelepanu nn. avaliku õiguse parallelism (Triepel), mis

seab riigi- ja rahvusvahelise õiguse võrdsete ühikutena koordinatsiooni vahekorda. Samuti ei ole leidnud tunnustamist nn. internatsionalism (Kelsen), mis tahab riigiõigust subordineerida rahvusvahelisele õigusele. Ei ole ka rakendatud nn. konstitutsioonilist natsionalismi, mis seab esiplaanile riigi siseõiguse. Selle vastu võib konstateerida moodsate põhiseaduste tahet legaliseerida avaliku korra ühtluse põhimõtet sel teel, et rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud määrused arvatakse siseriikliku õiguse lahutamatuks osaks (Tšehhoslovakkia preambel, kindlamalt Saksa art. 4, Austria art. 9, Eesti § 4).

Ühenduses eelmisega autor konstateerib uusi tendentse konstitutsiooniliste välispoliitika küsimuste lahendamisel. Kõige pealt seda, et juba Prantsuse revolutsiooni ajastul päevakorda kerkinud tahe, teha rahvusvaheliste lepete sõlmimine seaduseandluse asjaks, on praegu teostunud. Autor leiab, et moodsad põhi-seadused lahendavad selle küsimuse neljal eriviisil. Esimeseks mooduseks oleks — kõigi lepete ratifitseerimine parlamendis, nagu see on viisiks näiteks meil Eestis (§ 60). Sellele läheneb teine tüüp riike, kus enamik leppeid sõlmitakse parlamendi otsusega, nagu näiteks Austria, kus art. 50 järgi kõik poliitilised ja üldnorme sisaldavad lepped on arvatud parlamendi esemeks. Kolmanda mooduse järgi sõlmitakse parlamendis vaid väike osa lepetest, nagu näiteks kaubanduslikud ja alliansslepped (Poola art. 42). Neljanda mooduse kohaselt parlamendi sõlmida on jäetud ainult need lepped, mis puudutavad parlamendi otsustada olevaid küsimusi (Saksa art. 45, kärbe 3).

Sõjakuulutamise moodsamaks lahenduseks on uutes põhi-seadustes autori arvates kolm erimoodust: 1. sõjakuulutamine jäetakse valitsuse asjaks, kuid valitsus vajaks seks parlamendi eelluba (Poola art. 50, Eesti § 60, Soome § 35, Kreeka art. 83 ja Iiri art. 49), 2. sõjakuulutamist toimetatakse parlamendi tavalise aktiga (Saksa art. 45, kärbe 2) ja 3. sõjakuulutamine vajab parlamendi eriakti (Tšehhoslovakkia § 33 ja Austria art. 38).

Edasi autor konstateerib vähemusrahvuste kaitse põhimõtte legaliseerimist pärast sõjaaegseis põhiseadusis, peatudes veidi eriti Rahvasteliidu sellekohase missiooni man.

Üksikasjalisemalt on teoses analüüsitud kodaniku vabaduste ja põhiõiguste normistikke ning selle küsimusega seoses ka aktiivkodanikkonna poliitilisi ülesandeid. Kodanikkude põhiõiguste loos autor konstateerib, esiteks, seda, et moodne riik ei ole jäänud peatuma indiviidi õigusliku sõltumatuse tunnustamisele. Moodne riik on kindlustanud indiviidi tõelise sotsiaalse sõltumatuse. Teiseks, autor märgib sel alal täiesti uute mõistete nähtavaletoomist, mis on tundmatud Prantsuse revolutsiooni aegsele inimõiguste deklaratsioonile. Paljud vanasti tavalistes lihtseadustes normitud õigused on

nüüd tunnistatud kodaniku kindlustatud põhiõigusteks. Üldse on tähistada kõigis põhiseadusis kodanikuõiguste tugevat sotsiaalset tendentsi. Viimane asjaolu on seletatav peamiselt küll asutavate kogude vasakpoolse kallakuga. Kuid selle man ärgu unustatagu ka tõsiasi, et sotsiaalsed õigused on tunginud ka seal põhiseadustesse, kus sotsialistide osa oli õige tagasihoidlik, nagu näiteks Rumeenias ja Lõunaslaavias. — Mis puutub kodanikuõiguste tõlgendamisse, eriti lahtistesse või ebaselgelt määrateldud küsimustesse, siis tuleks niisugusel korral autori arvates alati lähtuda inimõiguste deklaratsiooni üldvaimust. Vastasel juhul oleks tegemist antidemokraatse ja kodanikuõigusi riivava seletusega.

Käsitelles aktiivkodanikkonna poliitilisi ülesandeid autor jõuab otsusele, et moodsas parlamentaarses riigis tuleb neisse suhtuda eitavalt. Moodsas vabariigis, seletab autor, valitsus ja parlament ei seisa enam antagonistlikus võitlusvahekorras. Nüüd valitsus ei saa enam olla vaid lihtne täitev organ. Ta on juba suurel määral ka seadusiandev võim. Veel enam, kui tal on seljatoeks parlamendi kindel enamus, on valitsus kõik. Siis ta ongi see tõeline seaduseandja. Ta juhib riiki, korraldab riigi sise- ja väliselu, teeb politikat. Parlamendi ülesandeks jääks seda kõike oma seadustega vaid kinnitada. Asjade nii vaadates osutub aktiivkodanikkond tõesti selleks teguriks, mis riigi loomulikku juhtimist ainult häirib.

Eriti rahvahääletamise õiguse tehnikat ja poliitilist missiooni aru- tates autor konstateerib tema sihti olla parlamendi ja valitsuse vahe- liste konfliktide lahendajaks ja ühtlasi teatavais küsimusis ka seaduse- andjaks. Kuid välispoliitiliste asjade otsustajaks rahvahääletus ei sobi, võides sel alal saada, nagu ta arvab, riigile isegi hukutavaks.

Põhiseaduste revisjonist kõneldes autor märgib „kõva käe“ valit- suse loomise tendentsi. Autor peab riigivalitsust riigi tähtsamaks loomevõimeliseks organiks. Järelikult ta on kõigest jõust ka maini- tud tendentsi poolt ja peab selle teostamist praeguse parlamenta- rismi paratamatuks korrektiiviks. Autor arvab suureks veaks oma- aegsete põhiseaduste püüdu anda riigipolitika primaat seaduseandvale organile. Selle primaadi äravõtmine parlamentidelt ja andmine valit- sustele peabki autori arvates olema moodsa ajastu aktuaalsemaks ülesandeks.

Prof. B. Mirkin-Guetzévitch on ülalesitatud probleeme käsitelnud juba aastaid nii ülikoolis loengutena kui ka eriartiklitena mitmetes ajakirjades. Selle teose peatükid on varem erikirjutistena isegi mitmekordselt trükitud ilmutatud. Kuigi teose seesuguste üksik- osade vahel ei puudu seos, ei ole siiski töö koostamise viis jätnud oma mõju avaldamata teose teaduslikku konstruktsiooni. On paljugi üksikküsimusi, mille käsitlemine teoses ei ole teaduslikult põhjendatav. Samuti jäävad arusaamatuks teose aineestiku valiku

motiivid: miks on Poola vähemusrahvuste probleem tähtsam kui mõne teise riigi oma? või miks on kodanikuõiguste loend nii sporaadiline ja aines nii juhuslik jne.

Teose sisu teaduslikust viimistlematusest tuleb järeldada autori tahet anda hästi kergesti loetav ja kõigile mõistetav populaarne poliitiline käsitelu mainitud probleemistikust. Ent siiski satume kokku ka liiga hõlpsasti tehtud üldistustega. Teatavat voolu või tendentsi ei või näiteks ometi ühe ainsa üksiknähtuse konstateerimine tähendada. Tendentsi mõiste tähendab ikkagi paljude üheilmeliste nähtuste korduvat esildumist. Ei saaks vahest ka leppida teose põhilisema väitega, et nüüdne poliitiline kriis on tingitud mõnesugusest normitehnilisest veast, mille autor arvab võivat leida seadusiandva ja valitseva võimu juriidilises konstruktsioonis. Seaduseandja ja valitsuse võimuvahekorra otstarbekohane lahendamine on kahtlemata väga tähtis poliitiline ülesanne. Kuid ärgu siiski unustatu selle man ka seda, et poliitilise kriisi küsimus on suurel määral ka moodsa haridusega teovõimsate politikute küsimus. Kuidas valitsuse politika primaati õiguslikult ka korraldataks, valitsus jääks ikkagi parlamendile alla, kui temas ei leidu isikuid, kes suudaksid riiki tõeliselt ka juhtida. Ei või enam jätta märkimata seda asjaolu, et moodsal demokraatial ei tule nüüd enam võidelda mingisuguse iganud ideoloogiaga vastu, nagu dünastilise monarhismi ajastul. Tal on tegemist praegu kommunistliku diktatuuri ja fašistliku tsesarismi poliitilistes esindajates täiesti moodsate inimestega, kes hästi tunnevad tänapäevast sotsiaalset olustikku, selle pahesid, vigu ja raskusi. Nende revolutsiooniliste inimeste vastu on sootu ekslik võidelda ennesõja-aegse ideoloogiaga ja ebamoodsa fraseoloogiaga. Et teatavates maa-des demokraatia ongi pidanud diktatuurile alla vanduma, ei tule panna niivõrt valitsuse ja parlamendi võimuvahekordade vigase konstruktsiooni süüks, kuivõrt selle asjaolu süüks, et võimu man olid isikud, kes ei suutnud ajavaimuga tarviliselt sammu pidada.

A.-T. Klijmann.

Kõlbluse kaitse Nõukogude Vene kriminaalõiguses.

Selle pealkirja all on doktor G. Wirschubski mahutanud artikli ajakirja „Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft“ (LI k. 3. vihk). Autor leiab, et läänemaade moraalfilosoofia on välja kasvanud kristlikust metafüüsikast. Kristlik eetika tunnustab suguelu olemasolu õigustust ainult abielu näol ja siingi ainult sigituse (Fortpflanzung) eesmärgiga, mitte aga erisihina (Selbstzweck). Säärase põhimõtte loogilisel järeldusel mõistetakse hukka suguline läbikäimine väljaspool abielu, abielu rikkumine, igasugused sugutungid ebanormaalsed rahuldamise viisid, kõigi abinõude tarvitamine sigimise ärahoidmiseks jne. Elu ja ilmavaadete ratsionaliseerimise tõttu aset

leidnud väärtuste ümberhindamine ei jätnud mõju avaldamata kõlblusele ja tõi kaasa vastavaid muutusi ka kriminaalõiguse valdkonnas, kuid kristliku eetika eitamiseni läänemaades pole kuski mindud.

Nõukogude Venemaal on kiriku mõju täiesti kõrvaldatud kriminaalõiguses ja katsutakse meelega ja teadlikult lahti saada kõlblusvaadete religioosetest alustest ja isegi loobuda kõlbluse kaitsest. Kuid siiski tuldi veendele, et seksuaalseid suhteid tuleb reguleerida sotsiaalse ehituse tarvetele vastavalt. Kuna saksa kriminalist Mittermaier leiab, et suguline vabadus, ühiskondlik kõlblus ja abielu ning perekonna puutumatus nõuavad oma kaitseks määrusi seksuaaldeliktide kohta, asub Nõukogude Vene seaduseandja seisukohale, et abielu ja perekonna puutumatusel pole tarvis mingit kaitset, kuna sotsialistlik eetika peab andma kaitset sugulisele vabadusele ja ühiskonna kõlblusele ainult niivõrt, kuivõrt on tarvis takistada ühe isiku ekspluateerimist teise isiku läbi. Kokkukõlas tähendatud vaadetega on Nõukogude Venemaal kergendatud äärmuseni abielu lahutamine, näit. ühe abikaasa loobumisega abielu jätkamisest. Abieluga võrdseks loetakse mehe ja naise kestev vaba kooselamine. Abielurikkumine ei moodusta kuritegu. Suguline läbikäimine isegi vennalõega või isal tütreaga pole karistatav, olgugi et abielu nende vahel on keelatud. Niisamuti pole karistatav abielumehe kestev vaba kooselamine teiste naisisikutega. Abielus sündinud lapsed pärivad ühes väljaspool abielu sündinud lastega. Karistatav on ainult keelatud abielu registreerimine ja valeteadete andmine abielu registreerimisel ja abiellumine abikaasa ekspluateerimise eesmärgiga või abiellumine isikuga, kes seisab ta mõju all või on majanduslikus sõltuvuses temast, selle isiku tahtmise vastu.

Erandid on tehtud kirgiiside, baškiiride, Turkestani ja Karatšaevõ tšerkesside vabariikide jaoks, s. o. nende maade jaoks, kus valitses polügaamia, et võidelda naise orjastamise vastu. Neis maades on praegu karistatav kahe naise pidamine ja pruutide ostud — kalõma maksmine, kusjuures ka muhameedlastest vaimulikud langevad karistuse alla teise abielu sõlmimise eest esimese abielu kestel. Pruutide ostude ohtlikkust nähakse selles, et sel teel ekspluateeritakse sagedasti vaeseid abielusoovijaid, kes on sunnitud rahapuudusel teenima pruudi isale makstava ostuhinna. Kazakstanis olevat harilik nähtus, et kõrtsides fikseeritakse naisisikute päevakurs. Veresegamisi karistatakse ainult Georgias seal maksva maaõiguse järgi.

Nõukogude Vene kriminaalseadustik tunneb kolm kuriteo koosseisu naise sugulise vabaduse vastu: 1) vägistamine (art. 153); 2) naise sundimine suguliseks kokkuelamiseks meesisiku poolt, kellest ta teenistuslikult või majanduslikult sõltub (art. 154), ja 3) sugukõlvatusele sundimine (art. 155). — Vägistamise eest võib karistuse alla langeda ka vägistatud naise abielumees, sest et abielu sõlmimisel

mees ei omanda õigust suguliseks läbikäimiseks oma naisega viimase nõusolekuta. Repressioon vägistaja vastu suurendatakse, kui vägistatud naine selle tõttu valib vabaturma või kui vägistatu on alaealine või kui vägistamine on toime pandud ühiselt mitme isiku poolt. Vägistamisega võrdseks loetakse abielusõlmimine naisisikuga selleks, et saavutada sugulist läbikäimist temaga. Suguelu kõlbla korra vastu sihitud kuritegudeks loetakse: 1) kupeldamine, 2) pordumajade pidamine, 3) naisisikute palkamine sugukõlvatusega äriajamiseks. — Autor arvab, et kupeldamine kaotab karistatava iseloomu, kui ära langeb religioosne alus, mille järgi suguline läbikäimine väljaspool abielu hukka mõistetakse, välja arvatud juhud, mil on tegemist naisisiku ekspluateerimisega. Utevski-Vrublevski poolt antud kupeldamise definitsioon on autori arvates täiesti ebaõnnestunud, nimelt „kupeldamine tähendab mitmesugust abiandmist ja hõlbustamist isikutele, kes astuvad omavahel sugulisse ühendusse; kupeldamise koosseisu mõttes on tähtsusetu, kas kupeldamise objekt on tütarlaps, lesknaine või abielunaine, kas tütarlaps on puutumata või mitte, mispärast karistatakse ka kupeldamist avaliku naisisikuga“. Autor leiab, et säärase definitsiooni juures peaks karistuse alla langema ka isik, kes välja üürib korteri abielupaarile, sest kahtlemata siin on tegemist isikutega, kes astuvad omavahel sugulisse ühendusse. Autori arvamusel on prof. Ljublinski tabavalt põhistanud kupeldamisest kasusaamise sihi karistatavuse järgmise võrdlusega: kui orjapidamine oli karistatav, siis ei karistatud isikut, kes orjana sai müüdüd, vaid karistati orjade müüjat; seepärast pole karistatav sugukõlvatusega äriajamine, vaid on karistatav teiste isikute ärisihilise sugukõlvatuse ekspluateerimine kasusaamise eesmärgiga. Selles peegeldub sotsialistlik püüda takistada naisisiku ekspluateerimist teise isiku läbi.

Sugulise ärritatavuse tekitamist kiimaliste tegude läbi karistatakse huligaansusena (art. 74). Pornograafiliste trükiteodete levitamist karistatakse art. 224 alusel ainult siis, kui nad pole läbi läinud „Kirjanduse peavalitsuse“ tsensuurist; karistuse alla langevad trükiteodete väljaandjad ja kirjastajad.

H. J.

Ülevaateid.

Tartu õigusteadlaste Seltsi referaadikoosolek 30. sept. 1931.

Päevakorras prof. Piibu ettekanne kohtutegelaste ametirüü üle.

Referent, peatudes kohtu üldfunktsioonide juures, käsitleb lähemalt kohtutegevuse formaalset külge. Referent annab ülevaate vormi-

rüü arenemisest Ida- ja Lääne-Euroopas. Ida-Euroopas, kus kohus kauemat aega ühtib üldise administratsiooniga ja vormi küsimus tõusetub päevakorrale alles kohtu ja üldadministratsiooni eraldumisega, ei tunta kohtuniku erivormi, vaid selleks kasustatakse harilikku ametnikuvormi vastavate eritunnustega. Lääne-Euroopas eraldub aga kohus üldadministratsioonist juba XIII sajandil ja samast ajast kujuneb ka kohtutegelaste ametirüü. Pea kõikides riikides on seal ametirüüna kohtutegelastele püsima jäänud talaar — väiksemate erinevustega üksikutes riikides — ja suuremas osas riikides ka ametimüts — barett.

Eesti projekti ja selle juurde kuuluvat seletuskirja käsitelles peatub referent nende põhjuste juures, miks meil on päevakorrale tõusnud kohtutegelaste ametirüü küsimus. Kandvamaks põhjuseks on olnud püüe — anda kohtutoimingule tõsisemat ja pühalikumat välisilmet. On leitud, et rõivastis, mis seda kõige paremini võimaldab ja sealjuures ka praktiline, on talaar. Referent, pooldades vormirüü sunduslikku sisseseadmist kohtusse, näeb selles erilist mõju tunnistajate suhtes, kellele eriti peab mõjuma tõsidusega ja pühalikkusega, et sundida neid ainult tõtt rääkima. Raskusi vormirüü tarvitamisel võivad tuua puht-praktilised asjad, mispärast referent ei poolda lahtise rinnaesisega talaari, kuna sellega seoses oleva rõivastisega (must ristlips) pole sünnis viibida peale kohtutoimingu lõppemist; ümberrõivastumine oleks aga meie oludes väga tülikas. Referent ei poolda ka ametimütsi, kuna me pole seega kokku kasvanud; ta oleks ka ebatarvilik ning võõras meie kohtutegelaste psühholoogiale. Referent lõpetab järgmiste teesidega: 1) tuleks heaks kiita Kohtu- ja Siseministeriumi kavatsus sisse seada kohtutegelaste ametirüü talaari näol; 2) talaar olgu kinnine; 3) erilist ametimütsi pole vaja.

Referaat, mis oli kokku meelitanud üle 50 kuulaja, nende hulgas ka palju vanemaid kohtutegelasid, kutsus esile elavad mõttevahetused. Tunnustatakse pea üksmeelselt, et kohtulik toiming on teatav pühalik toiming, mis väga suurel määral erineb teistest ametitoiminguist, ja vajab selle tõsiduse allakriipsutamist, mida on aga raske saavutada kohtutegelaste senise kirju välise esinemisega. Seejuures ühed (Olesk, Puusepp jt.) eitavad talaari vajadust, leides, et vormirüü rõivastisena ei anna endast inimesele midagi juurde. Rõhutatakse seevastu vajadust püüda soovitatavat tõsidust saada kohtute ruumide korraldamisega, mis seni olla üldiselt halvas seisukorras. Suurem enamus aga, (Rägo, Gabrel, Grau jt.) pooldades üldiselt referendi seisukohti, tunnustab, et rõivastis suudab kaasa mõjuda teatava tõsiduse- ja pühalikkusetunde loomisele. Toonitatakse ka asjaolu, et välise efekti saavutamiseks on kõige kergem alata kohtutegelaste rõivastisega, kuna ruumide ja mööbli korraldamiseks puuduvad vajalikud summad. Pealegi leitakse (Grau, Gabrel), et meil asjatult liiga halvas valguses

käsitatakse kohtute ruume, mis kaugeltki mitte üldiselt pole halvas seisukorras.

Puudutades majanduslikke raskusi, mida ametirüü muretsemine kohtutegelastele toob, jõutakse otsusele, et võimatu on nõuda ametirüü muretsemist enda kulul kohtusekretäridelt ja kohtuameti-kandidaatidelt, vaid selleks peaks leitama muid võimalusi, kuna nende ametnikkude majanduslik olukord niikuinii on väga raske.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas sundvõõrandatud varanduste hindamise komisjoni ülesannete hulka kuulub endistele omanikkudele väljamakstud tasusumma pealt protsentide määramine, kui sundvõõrandamise toimetuse on juba riigi ja endiste omanikkude kokkuleppel lõpule viidud vastavate ostu-müügi lepingute sõlmimise teel?

Vastus: eitav.

Vene Tsiviilõiguse § 580 järgi pannakse võõrandatava kinnisvara hindamine vastava komisjoni kaudu toime üksnes siis, kui maa-omanikuga pole saavutatud kokkulepet kinnisvara hinna kohta (§§ 581 ja 582). Komisjoni otsuste vastu on lubatud vastulauseid esitada (§ 585) ja peale nende otsustamist komisjoni poolt (§ 586) antakse asjale käik §§ 587 ja 588 ette nähtud korras. On asi Riigikohtu üldkogu poolt selles korras lõplikult otsustatud, siis maksab riigiasutis, kelle korraldusse võõrandatav kinnisvara läheb, endisele omanikule viibimata välja: 1) eeltoodud korras kindlaks määratud tasusumma ja 2) viimase pealt 6%, arvates kinnisvara ülevõtmise päevast riigi poolt kuni määratud hinna äratasumise päevani (§ 589), ning seatakse kokku sundvõõrandamise akt (§ 593). Seega on hindamiskomisjoni ülesandeks ainult võõrandatava kinnisvara tõelise hinna selgitamine ja kindlaksmääramine, kuna hinna tasumise kohustis ühes %-%-ga (juhtudel, kus neid maksta tuleb) lasub juba vastaval riigiasutisel. Ei täida viimane seda oma kohustist, siis avaneb võõrandatud vara endisel omanikul õigus kaevata selle üle administratiivkorras, nagu seda ka Vene Senati tsiviilkassatsiooni departemang on seletanud oma otsuses 1913. a. nr. 10.

On aga poolte vahel — olgugi pärast hindamise toimepanemist komisjoni poolt (vt. Vene Senati tsiv. kass. dep. ots. 1888. a. nr. 51) — hinna kohta kokkulepe saavutatud, siis lõpeb sundvõõrandamise toimetuse ja sõlmitakse ostu-müügi leping Tsiviilõiguses ette nähtud korras (§§ 579 ja 593). Seesugusel korral tekib müüja ja ostja vahel

lepinguline ja järelikult tsiviilõiguslik vahetõid ja müüjal, kui ta leiab, et ostja on tema, lepingust järgnevaid, õigusi rikkunud, avaneb õigus pöörduda ostja vastu nõudmisega tsiviilkohtu poole (TKS § 1), aga mitte sundvõõrandatud varanduste hindamise komisjoni poole, kelle ülesannete hulka puhttsiviilõiguslikku laadi tülid lahendamise ei kuulu.

(RkhÜ t. nr. 3 — 1931.)

Kas Riigikogu valimiste, rahvaalgatamise ja rahvahääletamise seaduse (RT 16 — 1926) § 105 ette nähtud süütegu allub rahukohtule?

Vastus: eitav.

Rahukohtute alluvus on täpsalt kindlaks määratud KKS §§ 33-a, 33¹, 33²-a, 34-a, 34¹-a, Riigikogu poolt 29. okt. 1925. a. vastu võetud Rahukohtunikkude kohtualluvuse muutmise seaduses (nr. 85 — RT 171/172—1925), Riigikogu poolt 16. dets. 1926. a. vastu võetud KKS § 33 muutmise seaduses (nr. 112 — RT 99—1926), 11. apr. 1920. a. vastu võetud seaduses (RT 59/60—1920) ja teistes eriseadustes, nagu näiteks Bensiiniseaduse § 16 (RT 3 — 1929) jne. Riigikogu valimiste, rahvaalgatamise ja rahvahääletamise seaduse (RT 16—1926) ei ole aga ette nähtud, et selle seaduse vastu sihitud süüteod (§§ 104—111) alluksid rahukohtule, mispärast tuleb järeldada, et see seaduses ette nähtud süütegude arutamine allub üldkohtule. Peale selle tuleb tähendada, et osa ses seaduses ette nähtud süütegusid (§§ 104, 106, 110, 111) karistatakse rahatrahviga kuni 500 kroonini, parandusmajaga ja sunnitööga, s. o. karistustega, mille määramine ületab rahukohtute kompetentsi.

Mis puutub aga eriti Riigikogu valimiste, rahvaalgatamise ja rahvahääletamise seaduse § 105, millest on jutt käesoleval juhul, siis selgub, et valimistel kandidaatide nimekirjade esitamise silmapilgust kuni valimiste lõpuni on kandidaadid ja organisatsioonid, kuhu kandidaadid kuuluvad, selles paragrahvis võetud erilise seadusekaitse alla ja et sel ajal igasugune valeteadete avaldamine, mille otstarbeks on nende usalduse hävitamine, on karistatav vangistusega kuni kuue kuuni. Kui UNS § 533 ette nähtud harilik valeteadete levitamine ja teostamine trükitöodes on seaduse poolt üldkohtule alluvaks tunnistatud (RT 59/60—1920), siis ei võiks kahtlust olla, et ka valeteadete avaldamine ajalehes kandidaatide kohta valimiste ajal (Riigikogu valim. sead. § 105) kuulub arutusele rahukogus. Ka NS § 328¹—328⁹ ette nähtud Riiginõukogu ja Riigivolikogu valimiste vastu sihitud süütegude arutamine, mis neis ette nähtud sanktsioonide poolest väga sarnanevad meil maksva Riigikogu valimiste jne. seaduses ette nähtud süütegudega, allus omal ajal üldkohtule. Lõpuks tuleb veel tähendada, et kui kahtlus tekib, kas asja arutamine allub rahukohtule või rahukogule, siis tuleb see küsimus otsustada rahukogu

alluvuse kasuks, sest et üldkohus ja selle asja arutamise kord pakub rohkem võimalusi asja mitmekülgselt ja põhjalikumaks otsustamiseks.

(RkhÜ t. nr. 32 — 1931.)

Riigikohtu juhatuskiri kohtuasutistele ekspertidele makstava tasu kohta.

Riigikohtule tulnud toimetistes on tähele pandud, et kohtu-uurijad tihti kasustavad ekspertide kaasabi laiemas ulatuses kui seda on tarvis. On juhtumusi, kus ekspertidel lastakse raamatute ja dokumentide järgi kokkuvõtte teha tehtud kahju suuruse kohta, olgugi et niisugune töö mingit erioskust ega eriteadmist ei nõua ning iga lihtametnik võib selle töö tegemist kantseleiliselt aidata. Tihti tarvitatakse ekspertideks riigiteenistuses olevaid isikuid ja on tähele pandud, et mõnele niisuguse kõrvaltöö eest antavad tasud ületavad kaugel harilikku palga normid.

Kohtuministeerium teatab, et temale saadetud aruanded näitavad, et ekspertidele on hakatud määrama tasu lihtsalt viimaste poolt ülesantud tundide arvu järgi, makstes tunnist 1 kroonist kuni 1 kr. 25 s., ilma et oleks seejuures püütud arvestada ka TKS § 530 nõudeid tehtud töö hinnangu kohta. Seejuures makstakse ekspertidele sagedasti tasu välja jaokaupa enne ekspertiisi lõppu, sedamööda, kuidas ekspert töötunde üles annab, millega soodustatakse töö asjatut venitamist. Ometi nõuab TKS § 529, et tasunõudmine antaks sisse ühes arvamus sisseandmisega, s. o. ekspertiisi lõppemisel.

Kokkukõlas kohtu- ja siseministri ettepanekuga otsustas Riigikohtu üldkogu 14. märtsil 1931. a. Kohtute seaduse § 167 põhjal kohtuasutistele juhtnõuiks anda:

1) Ekspertide kaasabi tuleb kasutada eeluurimiste asjas KKS § 323 mõttes ainult siis, kui asjas tekkiva asjaolu selgitamine nõuab eriteadmisi või -oskust ning vilumust teataval erialal ja kohtuik tekkinud küsimust ise asjatundlikult lahendada ei suuda.

2) Ekspertiisi tasu määramisel peab, silmas pidades kokkuhoiu nõudeid, arvesse võtma tehtud töö väärtust ühenduses eksperdi hoolsusega, ajaga, mida ekspertiisi tegemine normaalselt nõuab, ning teiste iseäraliste tingimustega, millistel töö tuli sooritada. Tasu määratakse eksperdile TKS § 529 mõttes pärast arvamus avaldamist, s. o. pärast töö lõppu.

(RkhÜ t. nr. 40 — 1931.)

Kas seaduste endisest erinev tõlgendamine annab asjaosalistele, kellele uus tõlgendus nende asjas soodsam paistab olevat, õigust nõuda otsustatud asjade uuesti ümberotsustamist?

Vastus: eitav.

Riigikohtu osakonnad ei ole seotud oma varem tehtud otsustes väljendatud vaadetega, vaid võivad oma vaatekohti seaduste tõlgen-

damisel ka muuta, kuid seaduste endisest erinev tõlgendamine ei anna asjaosalistele, kellele uus tõlgendamine nende asjus soodsam paistab olevat, õigust nõuda otsustatud asjade uuesti ümberotsustamist. Kohtuotsuseid, kui inimliku töö tulemusi, ei saa vaadelda kui otsitava tõe eksimatuid ja vääramatuid väljendisi, vaid kui kohtu tõeotsingu tulemusi, kelle käes asi või küsimus on arutada ja lahendada. Sellisena on seadusejõusse astunud otsused siduvad nii kohtus käijatele kui ka otsusetegijale kohtule ja kõigile teistele kohtu- ja ametiasutistele kogu riigis, nagu seda määrab TKS (§ 893), mis AKK § 44 järgi on maksev ka administratiivkohtu menetluses, seevõrra kui administratiivkohtu toimingute jaoks ei ole maksvusel erimäärused. Ainult erandlikel, seaduses kindlasti ära määratud juhtudel on lubatud otsustatud asja uuesti läbivaatamisele võtta, kuid seaduse lahkuminev tõlgendamine niisuguste juhtude hulka ei ole arvatud.

(RkhÜ t. nr. 42 — 1931.)

Administratiivosakond.

Kas Põllutöoministeerium on õigustatud korraldamisele võtma maid, mis juba linnavalitsuse valdamisele läinud?

Vastus: eitav.

Linnade ja alevite maaga varustamise seaduse § 2 järgi lähevad selle seaduse § 1 tähendatud maad, s. o. maad, mis arvatud riiklikku maatagavarasse ja asusid linnade ja alevite administratiivpiirkonnas, kohaliku linna või alevi omavalitsuse valdamisele, arvates 1. maist 1928. a. Ühes maadega peab Põllutöoministeerium üle andma ka kolmandate isikutega sõlmitud maade või ehitiste tarvitamise lepingud, ning vastav omavalitsus astub Põllutöoministeeriumi õigustesse ja kohustesse (§ 2). Edasi nähtub sama seaduse § 3-st, et vastav omavalitsus on kohustatud üleantud maade jaoks omal kulul valmistama planeerimiskava Siseministeeriumi poolt määratud tähtjaks. Kinnitamiseks esitatud planeerimiskava alusel eraldab Vabariigi Valitsus Siseministeeriumi ettepanekul teistele omavalitsustele või riigile tarvilikud maa-alad, kuna ülejäänud maad lähevad peale kava kinnitamist vastava omavalitsuse omanduseks. Pärast ülesantud maade vastava omavalitsuse nimele kinnistamist Põllutöoministeeriumi korraldusel (§ 4 ja 5) eraldab Siseministeerium nendest maadest tarvilikud maa-alad omavalitsuseasutistele või muudeks § 6 ette nähtud otstarveteks. Samas § 6 on tähendatud, et planeerimisele ei kuulu korralikult majandatud aiamaajapidamised, kus hooned ja teised päraldised maapidaja omad. Seaduses ei ole kuski ette nähtud, et teatava maa-ala aiamaajapidamiseks tunnistamise ja selle piiride kindlaksmääramine kuuluks Põllutöoministeeriumi ülesannetesse. Küll tuleb aga seaduse mõttest järeldada, et maa-alade aiamaajapidamiseks tunnistamine ja piiride kindlaksmääramine peab toimuma planeerimiskava koostamise

ja kinnitamise korras. Kui eespoolnimetatud seaduse elluviimise määruse § 2 räägitakse aiamaajapidamisest Põllutöoministeeriumi poolt määratud piires, siis tuleb nende all mõista aiamaajapidamisi, mis sellisena Põllutöoministeeriumi poolt juba tunnustatud enne maade omavalitsuste valdamisele üleminekut.

(Rkha t. nr. 14 I — 1931.)

Kas vallasekretäri abi võib tarbe korral asendada vallasekretäri protokoll koostamisel?

Vastus: jaatav.

Kuigi Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse (RT 97 — 1926) § 69 näeb ette, et vallavolikogu koosolekul kirjutab protokoll vallasekretär, siiski ei saa sellest järeldada, et selle seaduse määrusega oleks keelatud sekretäri abil asendada tarbe korral sekretäri protokoll koostamisel. Vallavolikogude jne. seadus ei räägi üldse ega eriti valla õigusest sekretäri abi ametisse võtta, vaatamata sellele, et Ajutise seadusega vallametnikkude palga ja tööolude korraldamise kohta (RT 69/70 — 1920) maavolikogule õigus on antud vallasekretäride abide ametissevõtmist valdadele sunduslikuks teha, kus töörohkus seda nõuab, kusjuures aga sekretäri abi ülesandeid eriti ei ole ära määratud. Arvestades asjaolu, et viimases seaduses ei sisaldu määrusi, mis piiraksid üksikutele juhtudel või üldse sekretäri asendamise võimalust sekretäri abi poolt ja kuna praegusel ajal vallasekretär enam vallavalitsuse liige ei ole, vaid ainult vallaametnik, kelle kohta ainult erivalimise kord ette nähtud, siis ei ole mingit seaduslikku takistust, et teda asendaks sekretäri abi protokoll kirjutamisel seal, kus see seadusega ei ole keelatud.

(Rkha t. nr. 285 I — 1931.)

Kas vallaomavalitsuse teenistuses olevad isikud võivad valla revisjonikomisjoni liikmeteks olla?

Vastus: eitav.

Asjaolust, et Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduses ja kohtu- ja siseministri poolt 5. dets. 1929. a. kinnitatud (RT 99 — 1929) Vallavolikogude kodukorras ei ole ette nähtud, et omavalitsuse teenistuses olevad isikud ei või olla valla revisjonikomisjoni liikmeteks, ei saa veel järeldada, et see oleks omavalitsuste teenistuses olijatele lubatud, kuna Valimise seadus ja Volikogude kodukord käib valimiste ja nendega ühenduses olevate asjaolude kohta ja seepärast ei olnud tarvidust neis ette näha neid juhtusid, mis tekivad seaduslikult toimetatud valimiste tagajärjel, nagu käesolevas asjas, ja säärastel juhtudel tuleb teotseda ka teiste seaduste nõudeid silmas pidades. Meie omavalitsused on asutatud reeglite alusel, mis ette nähtud 1917. a. 21. mai vene Vallasemstvo seaduses,

kuivõrt see seadus ei ole muudetud meie seadustega. Vene Vallasemstvo seadus § 53 näeb ette, et vallasemstvo teenistuses seisvad isikud ei või olla revisjonikomisjoni liikmeteks. Seda normi muudetud ega selle asemele mõnda uut normi ei ole võetud ja seepärast jääb see nõue püsima ka nüüd ja omavalitsuste teenistuses seisvad isikud ei või seega ka praegusel ajal olla valla revisjonikomisjoni liikmeteks, kuigi neid revisjonikomisjoni liikmeteks võib valida eeldusel, et nad omavalitsuse teenistusest lahkuvad peale valimiste toimumist.

(Rkha t. nr. 437 I—1931.)

Kas vallavolikogu võib vallasekretäri ametist vallandada järelevalveasutise nõusolekuta või ettepanekuta?

Vastus: eitav.

Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse (RT 97 — 1926) § 78 teises lõikes on tähendatud, et peale maksvates seadustes ette nähtud korra võib vallandada vallasekretäri vallavolikogu, kuid vähemalt $\frac{2}{3}$ häältega vallavolikogu seaduslikust koosseisust. Sama paragrahvi kolmandas lõikes on tähendatud, et vallasekretäri võib vallandada vallavolikogu teenistusest ainult järelevalveasutise nõusolekul või ettepanekul. Arvamus, nagu ei oleks need kaks lõiget vallasekretäri vallandamise küsimuse otsustamisele teineteisega mingis seoses ja nagu tuleks kolmandast lõikest nii aru saada, et järelevalveasutis määrab ainult vallandamise momendi kindlaks, on ekslik. Nende lõigete redaktsioon ei ärata mingisugust kahtlust, et kui vallavolikogu tahab omal algatusel vallasekretäri ametist vallandada (peale nende juhtude, mil vallasekretär vallandatakse teiste maksvate seaduste alusel), siis võib vallandamine toimuda ainult tingimustel: 1) kui vallandamise poolt hääletab vähemalt $\frac{2}{3}$ vallavolikogu seaduslikust koosseisust ja 2) kui järelevalveasutis annab selleks oma nõusoleku, ja et kui vallasekretäri vallandamise küsimuse algatus või ettepanek lähtub järelevalveasutiselt, siis see ettepanek võib teostuda ainult tingimusel, kui ettepaneku poolt hääletab vähemalt $\frac{2}{3}$ vallavolikogu seaduslikust koosseisust.

(Rkha t. nr. 458 I — 1931.)

Kas rahukohtunik on õigustatud maavalitsuse protesti omavalitsuse perekonnaseisuametnikkude tegevuse kohta mittealluvuse põhjal tagasi saatma?

Vastus: eitav.

Perekonnaseisuseadus (RT 191/192 — 1925) § 10 otseselt näeb ette, et omavalitsuse perekonnaseisuametnikkude kohta on maksev üldine omavalitsuste järelevalve kord, s. o. kord, mis ette nähtud Omavalitsuste aj. järelevalve seaduse (RT 78—1919) §§ 4 ja 8, mispärast rahukohtunikul puudub seaduslik alus maavalitsuse, kui järelevalveasutise protesti tagasisaatmiseks mittealluvuse pärast. „Õiguses“

nr. 8—1929. a. esitatud Riigikohtu otsus käib ainult eraisikute kaebamise korra kohta.

(Rkha t. nr. 468 I—1931.)

Kas erakoormuste pealepanekuks valla enese tarveteks on seaduslik alus?

Vastus: jaatav.

Kogukonna koormuste sead. § 9 alusel (VSK IV k. 2. r.) võib vallakogukond enda tarveteks koormusi peale panna ning need kannavad erakoormuste nime. Eriseaduste põhjal määratakse koormused, mis ei ole sihitud valla enese tarvete rahuldamiseks, vaid riigi- ja teiste administratiivasutiste heaks. Koguk. koorm. sead. § 9 ei ole oma maksvust kaotanud ja seepärast on aluseta seletus, et erakoormuste pealepanekuks valla enese tarveteks puudub seaduslik alus. Nagu nähtub Riigikogu protokollidest, on küll 1926. a. Kütide seaduse arutusel kaalumisel olnud vallakogukonna erikoormuste ümberkorraldamise küsimus, kuid seda ei ole siiski soovitavaks peetud. Rahaasjanduse komisjoni seletuskirjas Kütide seadusele loeme: „Kaalumisel oli ka valdade sisemiste vedude ja tarviduste selle alla toomine kuid leiti, et ei ole soovitav selle seaduse laiendamine selles suunas, sest valdade sisemisteks tarvidusteks valla elanikkude kohustused põhinevad Koormatiste seaduse alusel vallavolikogude sisenemisel korraldusel ja elanikkude vastastikusel kokkuleppel.“ Sedasama on seletanud Riigikogus ka seaduse aruandja (II Riigikogu protokollid, 10. istungjärk 1926. a., lisa nr. 228 ja lk. 2402). See asjaolu, et 1866. a. Vallakogukonna sead. § 10 otseselt ei ole juttu valla kogukonna koormustest, ei tähenda veel, et vallavalitsusel ei olnud õigust korraldada neid, kuna Kogukonna koormustest räägib sama sead. § 20 ning § 10 p. 1 järgi kuulus vallavolikogu võimkonda otsustamine kõikide asjade üle, mis puutuvad vallakogukonda. Kogukonna koorm. sead. § 9 ja Vallakogukonna sead. § 10 p. 1 ning Vallavolikogude valimise sead. § 70 järgi otsustab valla erakoormuste üle just vallavolikogu ning eriliste sundmääruste järgi selle asja korraldamiseks ei ole tarvet.

(Rkha t. nr. 534 I—1931.)

Tsiviilosakond.

Kui üks vekslite pealekirjutajaist on ÜKS § 161¹¹ korras tõstnud hagiaga tühistanud tema vastu tehtud sundotsuse protestitud vekslite põhjal, kas on sellel tühistaval otsusel jõudu ka teiste pealekirjutajate suhtes, kes sundotsuse põhjal vastutavad solidaarselt tühistamishagi tõstnuga, ise aga ÜKS § 161¹¹ alusel hagi pole tõstnud?

Vastus: eitav.

Vastutus vekslite järgi pole mitte säärane solidaarne vastutus,

nagu on ette nähtud BES §§ 3331—3354. Veksli järgi vastutavad selle osalised VS §§ 28—30 põhjal igauks iseseisvalt ja kõik kokku terve vekslisumma eest. Ühe vekslil järgi kohustatud isiku vastutuse äralangemine või sundotsuse tühistamine tema suhtes ei vabasta teisi vekslisosalisi.

(RkhT t. nr. 194—1931.)

Kas vanaema, kes BES § 1822 jj. põhjal kasustab edasikestva varaühisuse põhjal oma mehest järgi jäänud pärandusvara, peab ülalpidamist andma selle ühisvara sissetulekuist mõne oma surnud kaaspärija-lapse lastele?

Vastus: jaatav.

Vanemate kohus oma lastele ülalpidamist anda nende kasutada olevast ühisest perekonnavarast BES §§ 1825 ja 1851 põhjal pole puhtisiklik kohustus laste ja vanemate vahel, nagu seda on BES § 199 määrustes ette nähtud kohustus. Lastele ülalpidamise andmine (BES §§ 1825 ja 1851) on seotud pärandusvara jagamatu valdamisega lese poolt. Valdab lesk lapse osa, peab ta lapsele ülalpidamist andma, kuni ta pole last rahuldanud pärandusvara jagamise teel. Kui laps ise on surnud ja tema pärijaiks kinnitatud representatsioonioiguse põhjal tema alaealised lapsed (§ 1885), siis on neile üle läinud kõik õigused, mis võisid olla nende isal BES § 1851 põhjal oma ema kui ühise jagamata pärandusvara valdaja ja kasustaja vastu. Rahukogu, eitades nende säärast õigust, ei tõlgendanud õieti BES §§ 1825 ja 1851.

(RkhT t. nr. 287—1931.)

Mis tuleb mõista abielurikkumise all Abieluseaduse § 21 mõttes?

Selle kohta seletab Riigikohus järgmist:

Abielurikkumise all tuleb mõista teise poole sugulist ühtimist võõraga, s. o. mitte oma mehe või naisega. Nii fikseerib abielurikkumist ka meie kriminaalseadus (NS § 1685). Kuid otseseid tõestusi abielurikkumise üle leidub harva ja siin tuleb kohtutel enamasti arvestada kaudseid tõestusi sugulise läbikäimise suhtes, nagu see harilikult toimub ka vallaslapse isa kohtulikul kindlakstegemisel. Kaudsed tõestused abielurikkumise asjas võivad samuti veenvad olla ja kohus võib nende põhjal järeldada, et suguline akt on toimunud. Kui näit. abielunaine viibib võõra mehega võõras korteris lukustatud ukse taga, korterirahvas ise lahkus selleks ajaks korterist ja kui siia juurde lisada veel asjaolu, et naine ise on tunnistajaile seletanud, et ta ei armasta oma meest, vaid kedagi võõrast, siis loob kostja säärane koosviibimine võõra meesterahvaga teatava presumptsiooni abielurikkumisest.

(RkhT t. nr. 366 — 1931.)

Kas võib isik, kelle kasuks sõlmitud kinkeleping surma juhuks, taotella temale määratud vara väljaandmist enne, kui kinkeleping pole hoiu korras avatud ja seadusejõusse astunuks kuulutatud?

Vastus: eitav.

TKS §§ 1956, 1962 ja 1966 põhjal peab igasugune viimne tahteavaldis, ka kinkeleping surma juhuks, olema avatud ja seadusejõusse astunuks tunnistatud hoiu korras. Kuni säärane leping pole avatud hoiu korras, ei saa selle lepingu põhjal taotella mingisuguse vara väljaandmist päranduse hooldajalt, samuti ei saa säärase lepingu olemasolu ning seadusepärasust kindlaks teha mõnes teises nõudeasjas kõrvalküsimusena, vaid selleks on ette nähtud erikord.

(Rkht t. nr. 444—1931.)

Kas võib alaealiselt pärijalt Pärandusmaksu seaduse § 11 põhjal võtta trahvi selle eest, et tema eeskostjad pole seaduslikul tähtsajal esitanud pärandusvara kohta deklaratsiooni?

Vastus: eitav.

BES § 2957 põhjal ei saa seaduse mittetundmist alaealisele süüks arvata, järelikult ka mitte Pärandusmaksu seaduse normide teadmatus, seda enam, et BES § 353 jj. põhjal alaealisel üldse veel puudub võimalus iseseisvalt tahet avaldada, ja pärandit vastu võtta omal algatusel ta üldse ei saa (§§ 401, 2624, 2650); ei saa ta seepärast esitada kohtule ka pärandusvara kohta deklaratsiooni. Kui aga vaestekohus talle ei määranud eestkostjaid, või viimased deklaratsiooni üldse ei esitanud, siis ei saa tagajärgede eest vastutavaks lugeda alaealist, kes oli üldse teovõimetu. Alles siis, kui alaealine sai täisealiseks, sai ta võimeliseks isiklikult oma huve kaitsma, järelikult tekib tal siis ka kohustus valvata Pärandusmaksu seaduse normide järgi ja alles sellest momendist kannab ta vastutust neis normes ette nähtud viivituse tagajärgede eest.

(Rkht t. nr. 539—1931.)

Kes võib Not. sead. § 365 korras kaevata kinnistusjaoskonna ülema määruse peale?

Selle kohta seletab Riigikohus järgmist:

Not. sead. § 365 määrab, et isik, kes palve avaldanud kinnistustoimetuse kohta, võib kaevata kinnistusjaoskonna ülema määruse peale, kui tema palve selle määrusega oli jäetud rahuldamata või rahuldatud mitte selles ulatuses ja sel kujul, nagu see oli tema poolt taoteldud. Kõik teised isikud aga võivad kinnistuse vastu vaidlusi tõsta ainult hagi

korras. Järelikult, kui keegi kolmas isik leiab, et mõni kinnisvara suhtes kinnistusraamatuisse selle omaniku või kellegi teise palvel tehtud sissekanne on sisuliselt ebaõige, rikkudes tema huve või õigusi, siis võib ta sellise sissekande tühistamist ja kustutamist taotella mitte erakaebusega kinnistusjaoskonna ülema peale Not. s. § 365 korras, vaid ta peab selleks tõstma vastava hagi.

(RkhT t. nr. 890—1931.)

„Kokkuleppimatus“ abieluseaduse § 23 mõttes.

Selle kohta seletab Riigikohus järgmist:

Eksslik on kaebaja väide, nagu tuleks „kokkuleppimatuse“ all mõista ainult säärast asjade seisukorda, kus abikaasad ühel meelel on otsusele jõudnud, et nad iseloomude poolest enam kokku ei sobi ja koos elada ei soovi, ning et säärase lahkelu kokkulepe pidavat toimuma vabatahtlikult abikaasade ühisel tahtel ning et siin ei saavat põhjuseks olla mingi teine lahkumineku põhjus. Ab. sead. § 23 määrab: „On abikaasad kokkuleppimatuse tõttu vahetpidamata vähemalt kaks aastat lahus elanud, siis võib kumbki abikaasa lahutamist nõuda.“ — Järelikult see seadusenorm ei räägi sugugi „kokkuleppimatusest“, kui abikaasade lahkumineku põhjusest, vaid näeb ette, et kumbki abikaasa võib taotella lahutamist, kui nad „kokkuleppimatuse“ tõttu on lahus elanud vahetpidamatult vähemalt kaks aastat, s. o. teiste sõnadega, kui nende vahel vähemalt kahe aasta jooksul, arvates lahkumineku päevast, pole saavutatud kokkulepet kooselamise jätkamiseks, sõltumata sellest, kas abikaasad ühel meelel olid otsusele jõudnud, et nad iseloomude poolest enam kokku ei sobi ja koos elada ei soovi, või kas nende lahkumineku oli põhjustatud sellega, et nad omavahel halvasti elasid, tülitsetsid ja sõnlesid või et mees oli oma naist julmalt kohelnud. See asjaolu, et naise julm kohtlemine võis viimasele Abieluseaduse § 28 põhjal õiguse anda kuue kuu jooksul sel alusel mehelt lahutamist taotella, ei võta naiselt õigust toetuda julmale kohtlemisele, kui abikaasade lahkumineku põhjusele Ab. sead. § 23 mõttes, kui ta ka lahutamist polnud taotelnud Ab. sead. § 28 ette nähtud tähtajal.

(RkhT t. nr. 1561 — 1930.)

Märkus: Riigikohus on korduvalt seletanud, et Ab. sead. § 23 alusel ei saa teiselt poolelt lahutust taotella abikaasa, kes ise oma kõlvatu eluga, julma kohtlemisega või perekonna kuritahtliku mahajätmisega põhjustas abikaasade lahkelu, kui süütu pool lahutamist ei soovi.

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.** Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

K. Mattieseni trükikoda O/Ü., Tartus, 1931.

toimetus on juba riigi ja endiste omanikkude kokkuleppel lõpule viidud vastavate ostu-müügi lepingute sõlmimise teel?	335
Kas Riigikogu valimiste, rahvaalgatamise ja rahvahääletamise seaduse (RT 16—1926) § 105 ette nähtud süütegu allub rahukohtule?	336
Riigikohtu juhatuskiri kohtuasutistele ekspertidele makstava tasu kohta	337
Kas seaduste endisest erinev tõlgendamine annab asjaosalistele, kellele uus tõlgendus nende asjas soodsam paistab olevat, õigust nõuda otsustatud asjade uuesti ümberotsustamist?	337

Administratiivosakond:

Kas Põllutöoministerium on õigustatud korraldamisele võtma maid, mis juba linnavalitsuse valdamisele läinud?	338
Kas vallasekretäri abi võib tarbe korral asendada vallasekretäri protokollki koostamisel?	339
Kas vallaomavalitsuse teenistuses olevad isikud võivad valla revisjonikomisjoni liikmeteks olla?	339
Kas vallavolikogu võib vallasekretäri ametist vallandada järelevalveasutise nõusolekuta või ettepanekuta?	340
Kas rahukohtunik on õigustatud maavalitsuse protesti omavalitsuse perekonnaseisuametnikkude tegevuse kohta mittealluvuse põhjal tagasi saatma?	340
Kas erakoormuste pealepanekuks valla enese tarveteks on seaduslik alus?	341

Tsiviilosakond:

Kui üks vekslite pealekirjutajaist on TKS § 161 ¹¹ korras tõstetud hagiga tühistanud tema vastu tehtud sundotsuse protestitud vekslite põhjal, kas on sellel tühistaval otsusel jõudu ka teiste pealekirjutajate suhtes, kes sundotsuse põhjal vastutavad solidaarselt tühistamishagi tõstnuga, ise aga TKS § 161 ¹¹ alusel hagi pole tõstnud?	341
Kas vanaema, kes BES § 1822 j. põhjal kasustab edasikestvava varaühisuse põhjal oma mehest järgi jäänud pärandusvara, peab ülalpidamist andma selle ühisvara sissetulekuist mõne oma surnud kaaspärija-lapse lastele?	342
Mis tuleb mõista abielurikkumise all Abieluseaduse § 21 mõttes?	342
Kas võib isik, kelle kasuks sõlmitud kinkeleping surma juhuks, taotella temale määratud vara väljaandmist enne, kui kinkeleping pole hoiu korras avatud ja seadusejõusse astunuks kuulutatud?	343
Kas võib alaealiselt pärijalt Pärandusmaksu seaduse § 11 põhjal võtta trahvi selle eest, et tema eestkostjad pole seaduslikul tähtajal esitanud pärandusvara kohta deklaratsiooni?	343
Kas võib Not. sead. § 365 korras kaevata kinnistusjaoskonna ülema määruse peale?	343
„Kokkuleppimatus“ Abieluseaduse § 23 mõttes	344

1931. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

kaheteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), K. Grau, E. Maddison,
A. Palvadre, K. Parts, J. Reinhold, J. Uluots ja
E. Ein (tegevtoimetaja).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seaduseandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ 1930. a. Riigikohtu otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.

Tellimishind: 7 krooni aastas, üksiknumber 75 s.

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 1 kr. 50 s., 1921. a. — 3 kr., 1922. a. — 8 kr., 1923. ja 1924. a. — 4 kr., 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. — 4 kr. 50 s., 1929. ja 1930. a. — 7 kr.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu,
Aia tään. nr. 35, telefon nr. 81.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti.

ESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AK